

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

**Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет**

Кафедра **економічного аналізу і фінансів**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавр

студента **Тяпкіна Максима Володимировича**

(ПІБ)

академічної групи **072-19з-1 (заочна форма навчання)**

(шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: **«Фінанси, банківська справа та страхування»**

на тему: **«Планування заходів спрямованих на поліпшення фінансового**

стану підприємства ТОВ «Фрозен Трейд»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Крилова О.В.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2023

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

Д.С. Букрєва

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр**

студенту **Тяпкіну Максиму Володимировичу** академічної групи **072-19з-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(код і назва спеціальності)

На тему: **« Планування заходів спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства ТОВ «Фрозен Трейд»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **09.05.2023р. №335-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	24.04.2023- 26.04.2023
Розділ 1	Теоретико-методологічне обґрунтування проведення дослідження оцінки та планування фінансового стану підприємства	27.04.2023- 10.05.2023
Розділ 2	Аналіз фінансового стану ТОВ «Фрозен трейд»	11.05.2023- 24.05.2023
Розділ 3	Планування заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства (на прикладі ТОВ «Фрозен трейд»)	25.05.2023- 04.06.2023
ВИСНОВКИ		05.06.2023- 07.06.2023
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	08.06.2023- 11.06.2023

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

О.В.Крилова

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання **03.04.2023 р.**

Дата подання до екзаменаційної комісії **12.06.2023 р.**

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

М.В. Тяпкін

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Тяпкін М.В. – Планування заходів спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства ТОВ «Фрозен Трейд» - Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2023.

Мета кваліфікаційної роботи – полягає в плануванні діяльності підприємства на підставі результатів виконаного фінансового аналізу.

У вступі викладено сучасний стан проблеми, обґрунтована актуальність теми, конкретизовано задачі кваліфікаційної роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі розглянуті існуючі теоретико-методичні основи планування та аналізу фінансового стану підприємств, визначено сутності фінансового планування діяльності підприємства та необхідності його проведення.

У другому розділі надана характеристика поточної діяльності ТОВ «Фрозен Трейд» проведено оцінку його фінансового стану та зроблені висновки щодо результативності та економічної доцільності функціонування підприємства.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи здійснено планування фінансових показників діяльності підприємства, розраховані прогностичні показники.

**ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ,
ПЛАН, ПРОГНОЗ, ЗБИТОК, ПРИБУТОК.**

ABSTRACT

Tiapkin M.V. - Developing strategies to improve the financial position of “Frozen Trade” Ltd - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work of the bachelor's OP "Finance, banking and insurance" in specialty 072 Finance, banking and insurance - Dnipro University of Technology, Dnipro, 2023.

The purpose of qualification work - is to plan the activities of the enterprise based on the results of financial analysis.

The introduction outlines the current state of the problem, substantiates the relevance of the topic, specifies the objectives of the qualification work, defines the object and subject of research.

In the first section the existing theoretical and methodical bases of planning and the analysis of a financial condition of the enterprises are considered, essences of financial planning of activity of the enterprise and necessity of its carrying out are defined.

The second section provides a description of the current activities of “Frozen Trade” Ltd conducted an assessment of its financial condition and conclusions on the effectiveness and economic feasibility of the enterprise.

In the third section of the qualification work the planning of financial indicators of the enterprise activity is carried out, forecast indicators are calculated.

ENTERPRISE, FINANCIAL STATUS, FINANCIAL PLANNING, PLAN, FORECAST, LOSS, PROFIT.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНКИ ТА ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність оцінки фінансового стану підприємства	8
1.2. Законодавче регулювання оцінки фінансових операцій	15
1.3. Сутність і методи оцінки та управління розвитку підприємства.	19
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»...	24
2.1. Коротка характеристика ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД».....	24
2.2. Аналіз рентабельності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД».....	29
2.3. Аналіз фінансової стійкості та ділової активності підприємства	32
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3 ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»)	42
3.1. Планування фінансової діяльності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» на основі платіжного календаря.....	42
3.3 Впровадження прогресивних технологій щодо підвищення прибутковості підприємства в умовах воєнного стану.....	51
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансова стабільність є важливою умовою успіху бізнесу. Він створює імідж суб'єкта господарювання, це його візитна картка. Саме тому бізнес і організації повинні завжди дбати про фінансову стабільність і вживати заходів для її зміцнення. У контексті фінансової стабільності фінансове планування повинно мати особливу роль, оскільки кожна компанія, починаючи з своєї діяльності, повинна чітко представити попит на майбутні фінансові ресурси, робочу силу та інтелектуальні ресурси, їх джерела та їх здатність точно розрахувати ефективність наявних ресурсів. підприємницька діяльність.

Мета роботи полягає в тому, що фінансове планування є невід'ємною частиною процесу планування і дозволяє об'єднати стратегічне мислення з можливістю розробити конкретний план дій на період планування. Використання механізмів фінансового планування і контролю дозволяє компанії досягти довгострокових позитивних результатів і зайняти стабільні позиції на ринку

Мета роботи полягає в плануванні заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства.

Реалізацією вказаної мети зумовлена необхідністю постановки і вирішення наступних завдань:

- визначення теоретичних аспектів аналізу фінансового стану підприємства;
- аналіз фінансового стану ТОВ «Фрозен трейд»;
- планування заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства.

Об'єктом роботи є діяльність ТОВ «Фрозен трейд».

Предметом роботи є теоретичні та методичні основи планування заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану підприємства (на прикладі ТОВ «Фрозен трейд»).

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися такі методи досліджень: вибірки, узагальнення, порівняння, групування; коефіцієнтний аналіз; методи графічного зображення даних; методи прогнозування.

Інформаційною базою роботи є Закони України, постанови національного банку України, звіти ТОВ «Фрозен трейд», матеріали конференцій, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати носять реальний характер і можуть бути використані на ТОВ «Фрозен трейд» з метою планування діяльності на перспективу.

Апробація результатів дослідження Основні результати роботи та їх практична значущість висвітлені на студентської науково-практичної конференції (Тяпкін М.В. Особливості та необхідність організації фінансового планування на підприємстві в умовах воєнного стану/ Трансформація національної фінансової моделі післявоєнного відновлення України з м Матеріали студентської науково-практичної on-line конференції. – Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. С. 63-64)

Особистий внесок автора. Кваліфікаційна робота є самостійною працею. Усі результати, викладені у роботі, отримані автором особисто.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу трьох розділів і висновків, загальний обсяг роботи становить 65 сторінки. Робота містить 19 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел зі 31 найменування, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНКИ ТА ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть фінансового стану підприємства та його аналізу

З переходом української економіки на ринкові відносини, значним розширенням прав підприємств у сфері фінансово-господарської діяльності, роллю бурхливого та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінкою їх ліквідності та платоспроможності, значно зросла фінансова стабільність та пошук шляхів підвищення та зміцнення фінансової стабільності.

Особливе значення має оперативна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств щодо виникнення різних форм власності, оскільки жоден підприємець не повинен ігнорувати визначені потенційні можливості зростання, який можна визначити лише на основі об'єктивного та об'єктивного аналізу фінансової ситуації. Необхідно також провести систематичний аналіз фінансового стану компанії, платоспроможності, ліквідності та фінансової стабільності, оскільки прибутковість кожної компанії, розмір її прибутку значною мірою залежить від її платоспроможності. Фінансове становище підприємства також визначається банками з урахуванням його кредитної системи та встановлення процентних ставок.

Фінансовий стан — це складне поняття, що впливають із взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин зобов'язання, яке визначається поєднанням факторів виробництва та економіки і повинно характеризуватися системою показників, що відображають наявність, розташування та використання фінансових ресурсів.

Фінансове становище підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому вся ця

діяльність товариства має на неї вплив. По-перше, безперебійне виробництво і продаж якісної продукції позитивно впливають на фінансовий стан компанії.

Як правило, чим вищий обсяг виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і чим нижча їх вартість, тим вища рентабельність підприємства, що також позитивно впливає на його фінансовий стан

Періодичні виробничі процеси, погіршення якості продукції, труднощі в досягненні цього результату в зменшенні потоку коштів на рахунки компанії; це призводить до погіршення її платоспроможності.

Існує також зворотний зв'язок, оскільки відсутність коштів може призвести до перебоїв у постачанні матеріальних ресурсів і тому у виробничому процесі.

Фінансова діяльність компанії повинна бути орієнтована на забезпечення безперебійного доходу та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання дисципліни розрахунку та більш раціональне і відповідне співвідношення між власними і запозиченими фондами, фінансову стабільність для ефективної експлуатації [21].

Це визначає необхідність і практичне значення систематичної оцінки фінансового стану компанії, яка відіграє принципову роль у забезпеченні стабільного і стабільного фінансового стану.

Таким чином, фінансова ситуація є однією з найважливіших характеристик кожного підприємства.

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів для підвищення рентабельності виробництва та посилення комерційних розрахунків як основи для стабільної роботи підприємства та виконання його зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Фінансове становище підприємства має систематично та всебічно оцінюватися з використанням різних методів, методів та методів аналізу. Це дозволить Вам критично оцінити фінансові результати підприємства, як у статичному відношенні на певний період, так і в динаміці - через декілька періодів Ви визначите "болючі моменти" у фінансовій діяльності та як ефективно використовувати фінансові ресурси та їх раціональний розподіл.

Неефективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності компанії і тому можливі перебої в постачанні, виробництві та продажу продукції; неуспіх запланованого прибутку, зниження прибутковості компанії, загроза економічних санкцій.

Основними завданнями фінансового аналізу є:

- верифікації прибутковості та фінансової стабільності компанії;
- дослідження ефективного використання наявного капіталу компанії, що впливає на надання поточних коштів;
- об'єктивна оцінка стану та зміни динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності підприємства;
- оцінка позиції компанії на фінансовому ринку та кількісна оцінка її конкурентоспроможності;
- аналіз діяльності та позиції компанії на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності фінансових ресурсів [27].

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним кроком у розробці планів і прогнозів щодо фінансового оздоровлення підприємств. Кредитори та інвестори аналізують фінансове становище зобов'язань для мінімізації ризику виникнення кредитів та депозитів, а також необхідну диференціацію процентних ставок.

В результаті фінансового аналізу менеджер отримує ряд основних, найбільш інформативних параметрів, які забезпечують об'єктивну і точну картину фінансового стану компанії. Крім того, під час аналізу менеджер може ставити перед собою різні цілі: Аналіз поточної фінансової ситуації або оцінка фінансових перспектив компанії.

Фінансовий аналіз є частиною загального аналізу ділової діяльності компанії, який складається з двох взаємопов'язаних розділів: Фінансовий аналіз та менеджмент.

Поділ аналізу управління визначається поділом системи обліку, розробленої на практиці у фінансовому та управлінському обліку. Обидва види аналізу взаємопов'язані і мають спільну інформаційну базу (рис. 1.1).

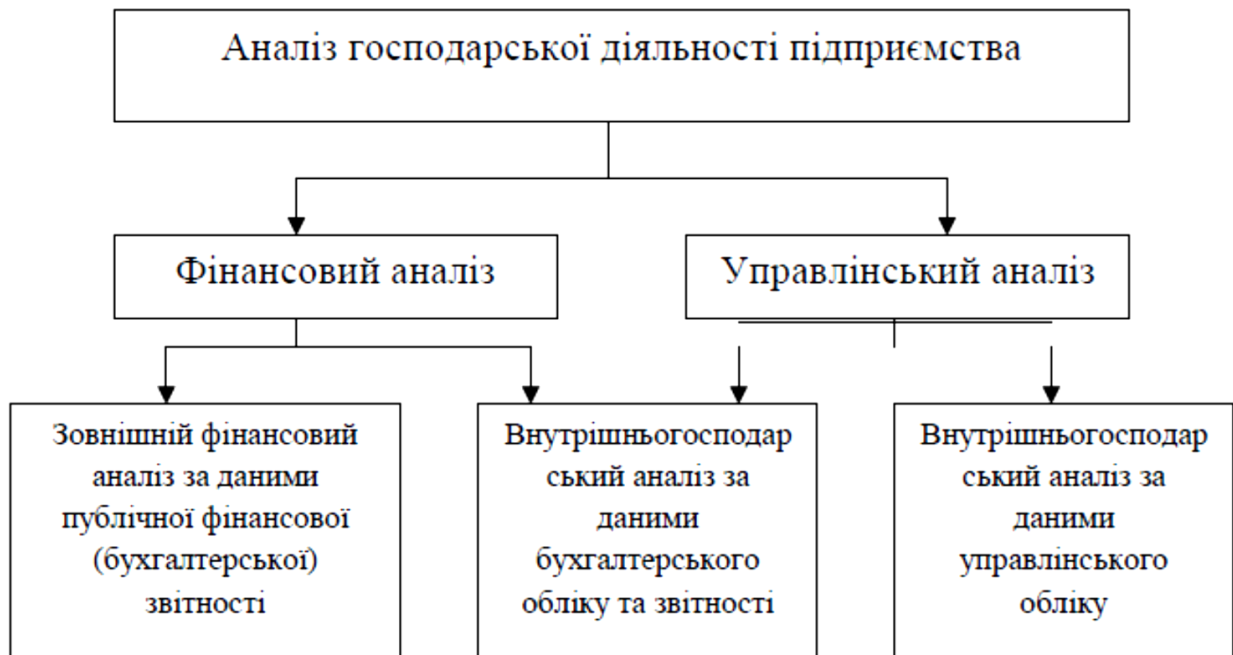

Рис. 1.1 - Фінансовий аналіз у системі аналізу діяльності підприємства [11]

Характеристиками зовнішнього фінансового аналізу є:

- аналіз громадської орієнтації, зовнішньої звітності підприємств;
- багато об'єктів користувача;
- різноманітність цілей та інтересів респондентів;
- максимальне відкриття результатів аналізу для користувачів.

Основний зміст зовнішнього фінансового аналізу, який здійснюють партнери компанії, регулятори на основі даних фінансової звітності:

- аналіз показників абсолютного прибутку;
- аналіз ефективності витрат;
- аналіз фінансового стану, фінансової стабільності, стабільності підприємства, платоспроможності та ліквідності;
- аналіз ефективності позикового капіталу;
- економічна діагностика фінансового стану компанії.

На відміну від внутрішнього аналізу, відповідні елементи зовнішнього аналізу більш формальні і менш деталізовані. Відмінність змісту зовнішнього і

внутрішнього аналізу зумовлена різницею між інформаційним забезпеченням і завданнями, що вирішує обидва види аналізу.

Основним змістом внутрішнього аналізу фінансового стану компанії є:

- аналіз активів компанії;
- аналіз фінансової стабільності підприємства;
- аналіз динаміки прибутку і прибутковості компанії, а також факторів, що впливають на них;
- аналіз кредитоспроможності компанії;
- оцінка використання нерухомості та вкладеного капіталу;
- аналіз власних фінансових ресурсів;
- аналіз ліквідності та платоспроможності компанії;
- аналіз самоокупності компанії.

Цей аналіз здійснюється через корпоративний аналіз і базується на широкій базі даних, включаючи оперативні дані [11].

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства розробила певні методи та методи для його реалізації.

Існує шість основних методів аналізу:

1. горизонтальний аналіз - порівняння кожної звітної точки з попереднім періодом;

2. вертикальний аналіз - визначення структури фінансових показників шляхом оцінки впливу різних факторів на кінцевий результат;

3. аналіз тенденцій - порівняння кожного звітного елемента з кількістю попередніх періодів та виявленні тенденцій, тобто основної тенденції в динаміці показників, без впливу певних характеристик окремих періодів (з використанням тенденції в майбутньому перевищено найважливіші фінансові показники, тобто аналіз прогнозу фінансової ситуації)

4. аналіз відносних показників - розрахунок взаємозв'язку між одиничними даними звіту або об'єктами різних форм звітності, визначення взаємозв'язку показників;

5. порівняльний аналіз - аналіз комплексу показників консолідованої звітності за індивідуальними показниками підприємства та його дочірніх підприємств, а також внутрішній аналіз діяльності підприємства по відношенню до середніх і середніх показників конкурентів або галузей.

6. аналіз факторів - визначення впливу певних факторів на ефективний показник детермінованого або стохастичного методів (дослідження). Крім того, аналіз факторів може бути як прямим, коли ефективний показник ділиться на окремі компоненти, так і зворотним, коли його окремі елементи об'єднуються в ефективний загальний показник.

Метою фінансового аналізу підприємства є створення та використання його фінансових ресурсів. Для постійного досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства проводиться об'єктивна оцінка з подальшим визначенням основних потенційних можливостей підвищення ефективності створення та використання фінансових ресурсів, за допомогою яких можуть бути використані різні методи аналізу.

Методи фінансового аналізу - сукупність науково-методичних підходів та інструментів, принципів для вивчення фінансового стану підприємства та його реалізації.

У теорії і практиці існують різні характеристики класифікації методів економічного аналізу в цілому, і особливо фінансового аналізу. Перша класифікаційна функція визначає неформальні та формальні методи аналізу. Неформальні методи аналізу базуються на логіко-рівневих процедурах, а не на аналітичних зв'язках і залежності.

У процесі фінансового аналізу широко використовуються також традиційні методи економічної статистики (середні та відносні значення, групування даних, графіки, метод індексування, методи обробки часових рядів), а також математичні та статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсний аналіз, факторний аналіз, базовий аналіз інгредієнтів). [20,11].

Використання різних видів, методів, підходів і методів аналізу для різних цілей визначення фінансового стану підприємства разом визначає методологію аналізу.

Фінансовий аналіз проводиться через різні моделі, які дозволяють структурувати і визначати взаємозв'язок між ключовими показниками. Існує три основні типи моделей, які використовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства: Опис, прогнозування та регулювання.

Описано основні моделі. До них відносяться: Будівельні баланси; представлення різних аналітичних фінансових звітів; вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової звітності; набір аналітичних факторів; аналітичні записки для звітності. Описані моделі базуються на використанні інформації у фінансовій звітності.

Прогностикові моделі — це прогностична і прогностична моделі. Вони використовуються для прогнозування доходів і прибутків компанії, майбутнього фінансового становища. Найбільш поширеними з них є: Критична точка розрахунку продажу, прогнозована побудова фінансової звітності, моделі динамічного аналізу (моделі факторів та регресія чітко визначені).

Нормативні моделі — це моделі, які порівнюють фактичну продуктивність компанії з регулятивними (розраховуються виходячи з правил). Ці моделі зазвичай використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі; їх суть полягає у тому, щоб встановити стандарти для кожного суб'єкта витрачання технологічних процесів, видів продукції, а також розглянути і визначити причини відхилень фактичних даних від цих стандартів

Фінансовий аналіз базується на використанні чітко визначених моделей факторами [31].

Таким чином, широкий спектр методів, методів та моделей аналізу може бути використаний для аналізу фінансового стану компанії, їх кількість та різноманітність застосувань залежать від конкретних цілей аналізу.

Узагальнюючи суть оцінки фінансового стану підприємства, необхідно наголосити на необхідності та важливості оцінки, в результаті чого виникає

необхідність систематичного аналізу та удосконалення зобов'язання, самодостатності, самофінансування, необхідності поліпшення фінансових ресурсів та пошуку резервів для зміцнення фінансової стабільності.

1.2. Нормативне регулювання аналізу фінансових операцій

Національний банк України розробив рекомендації для комерційних банків в Україні щодо оцінки кредитоспроможності підприємств. Про це йдеться в положенні «Про затвердження Положення про створення та використання резервів для відшкодування будь-яких збитків, пов'язаних з банківськими кредитними операціями» [29].

Відповідно до Положення, критерії оцінки фінансового стану боржника встановлюються кожним банком незалежно від його внутрішнього порядку щодо активних операцій) та методів оцінки фінансового стану боржника з урахуванням вимог Положення, який повинен визначити обґрунтовані критерії для економічної оцінки боржників на основі аналізу їх залишків та звітів про фінансові результати тощо

Метод, розроблений банком для оцінки фінансового стану позичальника, є невід'ємною частиною процедури внутрішнього кредитування банку. Ці документи повинні бути подані на вимогу уповноважених працівників Національного банку з метою перевірки точності оцінки фінансового стану боржників, правильності їх класифікації та адекватності резервів з точки зору кредитного ризику. Відсутність або недотримання цих документів для проведення експертизи уповноваженими працівниками Національного банку розглядається як причина негативних висновків щодо якості активів та адміністрування банку.

Там, де Банк надає довгострокові кредити на інвестиційні проекти, внутрішні нормативні акти Банку повинні включати правила порядку надання такого кредиту, методи оцінки інвестиційних проектів, методи аналізу бізнес-плану інвестиційного проекту та його самодостатності та процедур оцінки

позичальника, схем кредитування інвестиційних проєктів та положень для підготовки рішень щодо інвестиційних позик.

Положення визначає основні якісні та кількісні характеристики боржників юридичних і фізичних осіб, параметри оцінки фінансового стану запозичених юридичних осіб, а також правила переведення боржника в певний клас кредитоспроможності за розрахунками.

До фінансово-економічних характеристик відносяться такі показники:

- місія та основні цілі, сферу діяльності;
- загальна інформація;
- характеристики товару;
- аналіз асортименту продукції;
- показники виробничого, економічного та фінансового характеру (;
- показники масштабу виробництва;
- показники ефективності .
- фінансово-економічні показники

У процесі оцінки фінансового стану НБУ рекомендує враховувати і аналізувати динаміку наступних показників [29]:

- платоспроможність;
- фінансової стійкості;
- обсяг продажів;
- оборот на рахунках;
- склад та динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості;
- собівартість продукції;
- прибутки та збитки;
- прибутковість;
- кредитна історія позичальника.

Банк зобов'язаний враховувати ключові показники при оцінці фінансового стану і також має право встановлювати додаткові показники.

Додаткові банківські показники, які використовуються для оцінки фінансового стану - підприємця, вона повинна враховувати специфіку підприємницької діяльності позичальника

Фінансово-економічна характеристика вивчення фінансового стану клієнтів при наданні кредитів може змінюватися з часом, але зазвичай не є суттєвими, особливо якісні показники фінансової стабільності та кредитоспроможності. Для бізнесу незмінними залишаються такі особливості, як організаційна форма та напрями бізнесу.

Фінансове становище боржника оцінюється за допомогою зобов'язуючих кількісних критеріїв. Ці параметри, які оцінюють фінансове становище боржника як платоспроможність, фінансову стабільність і прибутковість, характеризуються кількома параметрами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Параметри оцінки фінансового стану позичальника [29]

Індикатор	Формула	Значення
Коефіцієнт негайної ліквідності	$\frac{\text{Ліквідні фонди}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	не менше 0,2
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	не менше 0,5
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{\text{Активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	не менше 2.0
Коефіцієнт маневреності	$\frac{\text{Власний капітал підприємства}}{\text{Основні засоби}}$	не менше 0,5
Коефіцієнт незалежності	$\frac{\text{Кредити}}{\text{Капітал}}$	не більше 1,0
Рентабельність активів	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сукупні активи}}$	-
Рентабельність продажів	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Обсяг продажу}}$	-
Коефіцієнт покриття грошовими коштами позичальника	$\frac{\text{Чистий дохід на всіх рахунках позичальника}}{\text{Основна сума та відсотки за кредитом}}$	не менше 1.5

За відсутності достовірних фінансових заяв, що підтверджують оцінку фінансового стану боржника – юридичної особи або відповідних документів та інформації про оцінку фінансового стану фізичної особи, а також належним чином оформлених документів, на підставі яких була проведена кредитна операція.

Розрахунок кількісних показників дозволяє зберігати позичальника в одному з класів кредитоспроможності, що визначає ризик виникнення кредиту.

Боржник банку, за яким було розпочато неплатоспроможне провадження, а також банки, в яких відкликано банківську ліцензію, не можуть бути класифіковані в категорію вищу.

Результати оцінки фінансового стану боржників банку повинні зберігатися в банку відповідно до умов зберігання кредитних документів, закладених законодавством України, зокрема у випадку великих кредитів і кредитів, наданих особам з посиланнями на банки .

Фінансово-економічна характеристика позичальника як сукупність якісних показників та оцінка фінансової ситуації як сукупності кількісних показників кредитоспроможності позичальника є основою для прийняття рішень про надання кредиту. Класифікація позичальників за рівнем кредитного ризику, виходячи з оцінки фінансового стану позичальника, є зручним та ефективним методом оцінки платоспроможності та вирішення проблеми надання кредиту.

З метою спрощення процедури оцінки кредитоспроможності Національний банк України розробив національну рейтингову шкалу для класифікації боржників та деяких боргових інструментів. Державна рейтингова шкала передбачає довгострокові та короткострокові кредитні рейтинги. Існує два рівні рейтингу: Інвестиція та спекуляція. Процес визначення кредитоспроможності комерційних банків ускладнюється тим, що розроблені незалежними оціночними банками методи та критерії часто перевищують клас позичальників, що призводить до штучного підвищення реального фінансового становища позичальників, тому класифікація одного й того ж позичальника в різних банках значно відрізняється.

Тому Національний банк України рекомендує комерційним банкам використовувати певні мінімальні показники і визначати їх нормативне значення, але не визначає, як банки повинні оцінювати важливість цих показників у своїх методах. Крім того, нормативні значення цих показників повинні відрізнятися в залежності від діяльності позичальника.

1.3. Суть і методи планування розвитком підприємства

Фінансове планування спрямоване на виконання задекларованих фінансових завдань підприємства та забезпечує розробку системи прогнозування документів зі стратегічним та тактичним характером. Проблема реалізації стратегічного фінансового планування є економічною оперативністю, оскільки більшість вітчизняних підприємств не мають можливості вибирати різні види фінансових стратегій по відношенню до фактичних обмежень на формування фінансових ресурсів за рахунок власних джерел і доступу до зовнішніх ресурсів.

У будь-якому випадку, розробка фінансової стратегії є початковим етапом фінансового планування, вибір якого залежить не тільки від балансу управлінських рішень, але і від високої якості фінансового менеджменту в цілому. Основою перспективного фінансового планування є прогнозування, засноване на узагальненні та аналізі наявної інформації, з наступним моделюванням можливих сценаріїв розвитку ситуації та фінансових показників [30]. Стратегічні цілі формулюються і затверджуються на управлінському рівні і спрямовані на координацію роботи всього персоналу підприємства; однак, їх деталі можливі тільки в наступному етапі - поточному фінансовому плануванні, результати якого є результатом оперативних планувальних розрахунків. Розробка фінансових планів оперативного характеру є обов'язковою процедурою для великих підприємств зі складною організаційною структурою.

Планування фінансових показників компанії здійснюється загальними науковими і спеціальними методами [24]. Важко вибрати конкретний метод фінансового планування через те, що кожному з них бракує аналітичної потужності і недоречно інтерпретувати результати прогнозних оцінок, отриманих по-різному. Тому з метою підвищення достовірності запланованої (прогнозованої) інформації як основи для прийняття відповідних управлінських рішень часто практикується раціональне поєднання декількох методів одночасно.

Ефективна реалізація фінансового планування вимагає тривалої та тісної співпраці всіх його структурних підрозділів та функціональних менеджерів. Завдяки використанню сучасних та прогресивних методів фінансового планування підприємство забезпечує власну фінансову стабільність, створює умови для отримання чистого прибутку від операційної та іншої діяльності, достатньої для самозабезпечення та самофінансування розвитку.

Фінансове управління підприємства — вид професійної діяльності, спрямованої на управління фінансово-економічним функціонуванням підприємства. Фінансовий менеджмент є одним з ключових елементів всієї сучасної системи управління підприємством [16].

До фінансового управління підприємства входять:

- розробка та впровадження фінансової політики підприємства через використання різних фінансових інструментів;
- прийняття рішень з фінансових питань, прийняття їх конкретними і розробка методів реалізації;
- інформаційна підтримка шляхом підготовки та аналізу фінансової звітності підприємства;
- оцінка інвестиційних проектів і формування портфеля, оцінка витрат капіталу і фінансового планування і контролю;
- організація фінансово-економічного апарату управління підприємства.

Методи управління фінансуванням дозволяють оцінити

- ризик і прибутковість інвестицій у виробництво і продаж окремих товарів і послуг;
- ефективність діяльності компанії;
- швидкість обігу капіталу та продуктивність.

Завданням фінансового управління є розробка і практичне застосування методів, інструментів для досягнення цілей підприємства в цілому або його окремих виробничо-економічних підрозділів. Такими цілями можуть бути:

Максимізація прибутку; досягнення стабільної норми прибутку протягом планового періоду; збільшення доходів управлінського персоналу та інвесторів підприємства; Нарешті, всі ці завдання спрямовані на збільшення доходів вкладників або власників підприємства [2].

До завдань фінансового управління входить знаходження оптимального балансу між короткостроковими і довгостроковими цілями розвитку підприємства і рішеннями, прийнятими в рамках фінансового менеджменту. Завданням управління фінансовою діяльністю підприємства є також визначення пріоритетів та пошук компромісів для оптимального поєднання інтересів різних бізнес-одиниць при прийнятті інвестиційних проектів та виборі джерел фінансування.

Нарешті, головне в управлінні фінансовою діяльністю підприємства — приймати рішення про забезпечення найбільш ефективного руху фінансових ресурсів між підприємством і його джерелами фінансування, як зовнішнього, так і внутрішнього. Управління грошовими потоками є центральним питанням у фінансовому управлінні. Потік фінансових ресурсів складається з грошей: Ви отримуєте в результаті бізнесу; ви інвестуєте і реінвестуєте в розвиток виробничої системи; ви направляєте себе на сплату податків.

Фінансове управління підприємства виконує своє головне призначення та основні завдання, виконуючи деякі функції управління фінансами підприємства як системи управління. Основними функціями є:

1. Розробка фінансової стратегії компанії. Під час виконання цієї функції створюється система фінансових цілей для довгострокових операцій. Фінансова стратегія компанії вважається невід'ємною частиною загальної стратегії економічного розвитку.

- 2 створення організаційних структур для забезпечення прийняття та реалізації всіх аспектів фінансової діяльності компанії. У процесі виконання цієї функції управління фінансуванням необхідно забезпечити постійне пристосування цих організаційних структур до зміни умов ведення бізнесу та

напрямків фінансової діяльності. Крім того, ці структури повинні бути інтегровані в загальну організаційну структуру управління підприємством.

3. Створення ефективних ІТ-систем, які виправдовують альтернативні управлінські рішення. У процесі виконання цієї функції необхідно вказати обсяг і зміст управління фінансами; створити зовнішні і внутрішні джерела інформації, що відповідають цим потребам; організувати постійний моніторинг фінансового стану компанії і ринкових умов.

4. Аналіз різних аспектів фінансової діяльності компанії. У процесі виконання цієї функції проводиться детальний аналіз окремих фінансових операцій; проводяться фінансові результати окремих галузей і підрозділів підприємства; зведені узагальнені результати діяльності підприємства в цілому і в розділах окремих галузей діяльності підприємства.

5. Впровадження фінансового планування підприємств за основними напрямками. Реалізація цієї функції включає розробку стратегічних планів, а також систему операційних планів і поточних бюджетів за основними напрямками фінансової діяльності різними підрозділами та всіма підприємствами.

6. Розробка ефективної системи, яка заохочує впровадження управлінських рішень у сфері фінансової діяльності. Впроваджуючи цю функцію, створюється система стимулів та покарань для дотримання та невідповідності фінансовим цілям, стандартам та фінансовим цілям для керівників та керівників окремих підрозділів підприємства.

7. Ефективний моніторинг виконання управлінських рішень у сфері фінансової діяльності. Досягнення цієї функції пов'язане зі створенням на підприємстві системи внутрішнього контролю, розподілом контрольних обов'язків окремих служб і фінансових менеджерів, визначенням системи контрольованих показників і контрольних періодів, а також швидкою реакцією на результати контролю.

Таким чином, фінансове управління як одна з основних функцій управління бізнесом відіграє ключову роль в ринковій економіці. Фінансове управління підприємства — вид професійної діяльності, спрямованої на

управління фінансово-економічним функціонуванням підприємства. Фінансовий менеджмент є одним з ключових елементів всієї сучасної системи управління бізнесом.

Висновки до розділу 1

У ході розділу розглядалося поняття «фінансовий стан», фінансове планування таким чином, фінансовий стан підприємства, його планування є складним інтегрованим процесом, охоплюючи майже всі складові сучасного фінансового управління. Лише раціональне поєднання наявних методів та інструментів управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дає змогу досягти бажаного рівня платоспроможності та гарантувати його безпеку протягом тривалого періоду часу. Крім того, основною проблемою такого управління є об'єктивне протиріччя двох пов'язаних завдань - підвищення платоспроможності і досягнення необхідної прибутковості.

Тому керівництво підприємства повинно покладатися на постійний компроміс, щоб одночасно мінімізувати ризик втрати платоспроможності та ризик втрати прибутку з урахуванням певних стратегічних і тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку підприємства.

За результатами аналізу теоретичних підходів буде проведено подальший аналіз фінансового стану підприємства та встановлено основні напрями його удосконалення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

2.1. Коротка характеристика ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» зареєстровано як суб'єкт господарювання Виконавчим правлінням міської ради Дніпропетровська в Дніпропетровській області

ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» створений та діє на основі Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про економічні об'єднання», Статуту та інших правових актів, що діють в Україні, є юридичною особою з дня її державної реєстрації; є повністю прозорою державою та самофінансуванням; володіє майном; банк має власний баланс, поточні рахунки та інші рахунки в банку, круглі марки та марки з назвою, фірмовим бланком та іншими деталями юридичної особи; може мати товарний знак для товарів та послуг.

Основним видом діяльності є неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

У своїй діяльності компанія керується Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, іншими законодавчими актами України та Статутом.

Метою створення компанії є об'єднання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів її учасників для підвищення ефективності бізнесу, формування та насичення ринку продукцією, товарами та послугами, вирішення проблем у галузях науки, техніки, інженерії, інженерії, інженерії, інженерії, виробництва та соціальної сфери з метою отримання прибутку шляхом господарської діяльності.

Також метою створення підприємства є більш повне задоволення потреб населення і народного господарства у вітчизняних споживчих товарах і виробництві та в технічних цілях, надання комерційних та інших послуг

юридичним і фізичним особам, здійснення іншої господарської, господарської і комерційної діяльності, не забороненої законодавством України, а також отримання прибутку від компанії.

Право самостійно обирати форми господарювання, укласти з юридичними особами та фізичними особами будь-які договори, які не заборонені законом України.

1) відповідно до укладених договорів здійснюють спільну діяльність з будь-якими фізичними та юридичними особами шляхом консолідації частини грошових і матеріальних ресурсів. Для участі в роботі об'єднань, акціонерних товариств та інших товариств та виступати засновниками акціонерних товариств

2) підприємство може створювати філії, окремі підрозділи та представництва як в Україні, так і за кордоном

3) Здійснює операції на ринку цінних паперів відповідно до чинного законодавства України

4) відкриття розрахункових, валютних, спеціальних, кредитних та інших рахунків в установах банків у встановленому порядку; використовуйте банківський кредит у гривні та іноземній валюті та здійснюйте відповідні операції на них

5) купувати для своїх потреб у юридичних осіб або фізичних осіб основні фонди відповідно до чинного законодавства України

6) Вилучати з обігу залишки обладнання та інших товарів, що належать до основних фондів до закінчення терміну амортизації їх обслуговування, якщо вони стали застарілими і відновлення їх неможливе

7) просувати свої послуги через змі та публікувати для цього рекламні видання

8) здійснювати зайнятість на підставі угод з іншими організаціями з підготовки та перепідготовки кадрів. Направляти фахівців у справах, необхідних для навчання до зарубіжних країн

9) сформувати, на основі колективних цивільно-правових контрактів на тимчасову роботу, залучити до діяльності підприємства індивідуальних фахівців

Сучасний стан фінансово-господарської діяльності підприємства визначається аналізом фінансової звітності підприємства за 2019-2021 рік з метою побачити зміни, які відбулися, доречно буде провести горизонтальний і вертикальний аналіз балансу підприємства (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Горизонтальний аналіз балансу ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Найменування статті	2018	2019	Δ	2020	Δ	2021	Δ
АКТИВИ							
1.Необоротні активи							
Основні засоби(первісна вартість)	261,2	261,2	0	261,2	0	261,2	0
знос	8,7	9,5	0,8	13,4	3,9	16,8	3,4
Усього за розділом 1	252,5	251,7	-0,8	247,8	-3,9	244,4	-3,4
2.Оборотні активи							
Запаси	6,1	5,7	-0,4	29,8	24,1	41,2	11,4
Дебіторська заборгованість	6473,8	6022	-451,8	7366,2	1344,2	8806,9	1440,7
Грошові кошти	1,0	0,2	-0,8	0,1	-0,1	0,2	0,1
Інші оборотні активи	102,1	106,3	4,2	102,1	-4,2	115,3	13,2
Усього за розділом 2	6583	6134,2	-448,8	7497,9	1363,7	8963,6	1465,7
БАЛАНС	6840,2	6390,2	-450	7745,7	1355,5	9208	1462,3
ПАСИВИ							
1.Власний капітал							
Пайовий капітал	1,0	1,0	0	1,0	0	1,0	0
Нерозподілений прибуток	127,2	106,3	-20,9	135,7	29,4	173,2	37,5
Неоплачений капітал	1,0	1,0	0	1,0	0	1,0	0
Усього за розділом 1	127,2	106,3	-20,9	135,7	29,4	173,2	37,5
3.Поточні зобов'язання							
Поточна кредиторська заборгованість	2239,6	2100,9	-138,7	2445,7	344,8	2809,3	363,6
Інші поточні зобов'язання	4473,4	4183,0	-290,4	5164,3	981,3	6225,5	1061,2)
Усього за розділом 3	6712,0	6383,0	-329	7610	1227	9034,8	1424,8
БАЛАНС	6840,2	6390,2	-450	7745,7	1355,5	9208	1462,3

Після горизонтального аналізу можна побачити зміни, що сталися в динаміці останніх чотирьох років. За цей період значно зросла валюта балансу (з 2019 до 2020 на 121%, а з 2021 до 2021 на 118.9%). На це вплинули зміни в усіх предметах, але більшою мірою вплинули поточні активи, а саме збільшення дебіторської заборгованості (з 6473.8 у 2018 році до 8806.9 у 2021 році). Основні

засоби залишалися незмінними протягом періоду, а сума грошей постійно змінювалася в межах 0,1-0,2 тисяч гривень в пасивному балансі, поточні зобов'язання мали найбільший вплив на зростання валюти балансу, яка в 2021 році, порівняно з 2018 роком, зросла на 2322.6 тисяч гривень

Також, можна побачити динаміку змін поточної кредиторської заборгованості, яка спочатку впала до 138,7 року, але після 2019 року почала поступово збільшуватися (на 16,4% у 2020 році і ще на 14,9% у 2021 році).

Динаміку дебіторської заборгованості, платіжних рахунків та інших поточних боргів можна побачити на рис.2.1

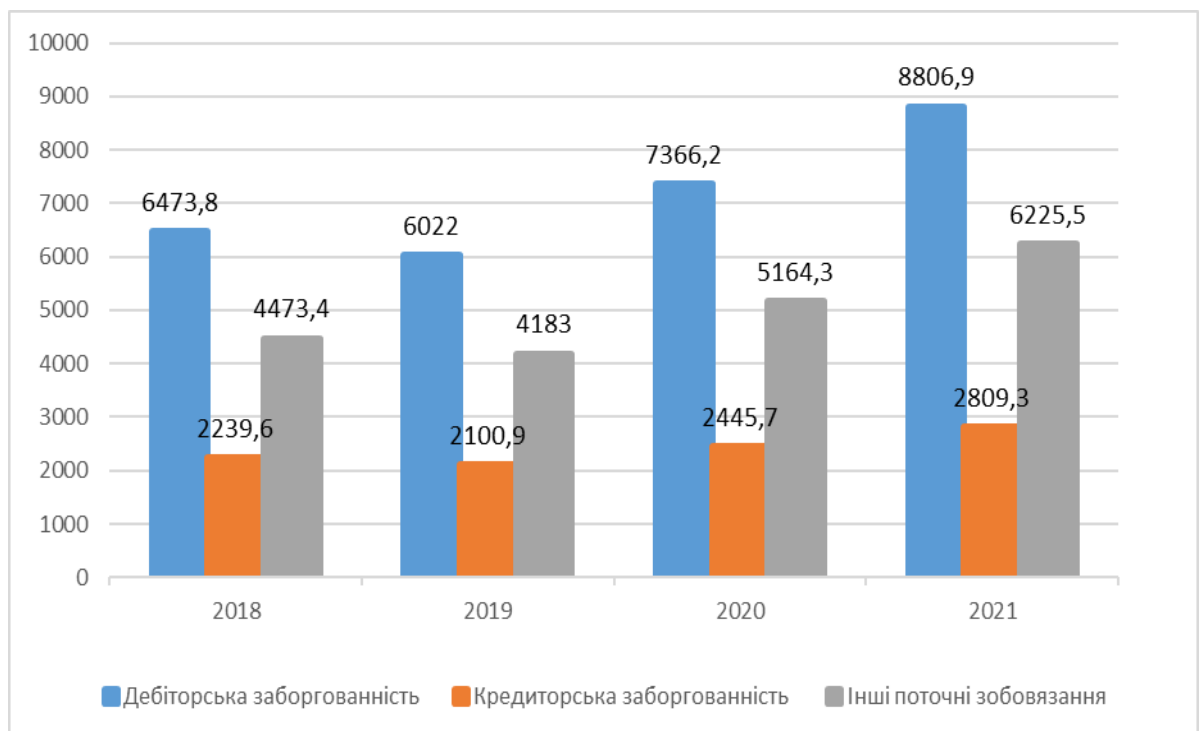

Рис. 2.1 - Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Таким чином, можна побачити, що всі розглянуті показники схильні до зростання після 2019 року, хоча з 2018 по 2019 рік і заборгованість, і кредитори, і інші поточні борги зменшувалися поступово і незначно. Ці раптові зміни 2019 року можуть бути викликані такими чинниками, як наслідки економічної кризи, структурні зміни в економіці України, корекція змін у фінансовій звітності.

Аналіз вертикального балансу за 2019-2021 рік наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 - Вертикальний аналіз балансу ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Найменування статті	2019	2020	2021
АКТИВИ			
1.Необоротні активи			
Основні засоби(первісна вартість)	4,09%	3,37%	2,83%
знос	0,15%	0,17%	0,18%
Усього за розділом 1	3,94%	3,19%	2,65%
2.Оборотні активи			
Запаси	0,09%	0,38%	0,45%
Дебіторська заборгованість	94,24%	95,1%	95,6%
Грошові кошти	0,03%	0,01%	0,02%
Усього за розділом 2	95,99%	96,8%	97,34%
БАЛАНС	100%	100%	100%
ПАСИВИ			
1.Власний капітал			
Пайовий капітал	0,016%	0,01%	0,01%
Нерозподілений прибуток	1,66%	1,75%	1,88%
Усього за розділом 1	1,66%	1,75%	1,88%
3.Поточні зобов'язання			
Поточна кредиторська заборгованість	32,88%	28,99%	30,5%
Інші поточні зобов'язання	65,46%	66,67%	67,6%
Усього за розділом 3	99,89%	98,25%	98,12%
БАЛАНС	100%	100%	100%

Вертикальний аналіз активів балансу дозволяє робити висновки щодо структури балансу та аналізу динаміки цієї структури. Дивлячись на активи на балансі, можна побачити, що найбільшу частку в структурі балансу становлять поточні активи, на які в 2021 році припадало 97.34% (у тому числі дебіторської – 95.6%), тоді як на непоточні активи припадає лише 2.65% валюти балансу. Також можна побачити, що в об'єктів балансу питома вага позовів зростає з кожним роком. Аналізуючи структуру пасивного балансу, видно, що найбільша частка в балансовій валюті, як на початку, так і в кінці аналізованої періоду, займає поточні борги (99.89%, 98.25%, 98.12%), а власний капітал займає менше двох відсотків. Це вказує на нестабільну позицію компанії. Загалом можна побачити, що зміни структури балансу незначні, а відхилення у всіх пунктах — не більше 2%.

2.2. Аналіз рентабельності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності підприємства. Вони характеризують прибутковість зобов'язання з різних позицій і групуються відповідно до інтересів учасників економічного процесу і ринкового обміну. Показники рентабельності важливі для характеристики складових елементів формування прибутку і доходу підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення. Це повніше, ніж прибутки, характеризуючи остаточні результати управління, оскільки їх вартість показує співвідношення наявних ресурсів до тих, що використовуються [18].

Рентабельність сукупного капіталу характеризує оперативну ефективність підприємства. У ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» рентабельність загального капіталу, вкладеного в активи компанії в аналітичний період 2020 року, зменшилася на 0,175 порівняно з 2019 роком, цей показник залишався незмінним до 2021 року, що є негативним фактором для компанії.

Рентабельність капіталу характеризує фактичне використання капіталу та можливість його зростання. Це забезпечується отриманням прибутку від господарської діяльності. Рентабельність капіталу становить $> 10\%$, тільки тоді можна вважати, що акціонерний капітал ефективно використовується [15]. У нашій компанії цей показник у 2019 році дорівнював 18%, потім збільшився до 24% і залишався на цьому рівні до 2021 року. Це позитивний результат і вказує на фактичне використання капіталу.

Таблиця 2.3 - Розрахунок показників рентабельності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Показник	2019	2020	Δ	2021	Δ
Рентабельність сукупного капіталу	0,18	0,005	-0,175	0,005	0

Продовження табл.2.3

1	2	3	4	5	6
Рентабельність власного капіталу	0,18	0,24	0,06	0,24	0
Рентабельність реального основного капіталу	0,08	0,12	0,04	0,15	0,03
Рентабельність позичкового капіталу	0,003	0,004	0,001	0,005	0,001
Рентабельність інвестованого капіталу	0,18	0,24	0,06	0,24	0
Рентабельність необоротних активів	0,08	0,12	0,04	0,15	0,03
Рентабельність оборотних активів	0,003	0,004	0,001	0,005	0,001
Валова рентабельність продаж	0,13	0,08	-0,05	0,017	-0,063
Операційна рентабельність продаж	1	1,08	0,08	1	-0,08
Чиста рентабельність продаж	0,011	0,014	0,003	0,014	0
Чиста рентабельність виробництва	0,011	0,014	0,003	0,014	0

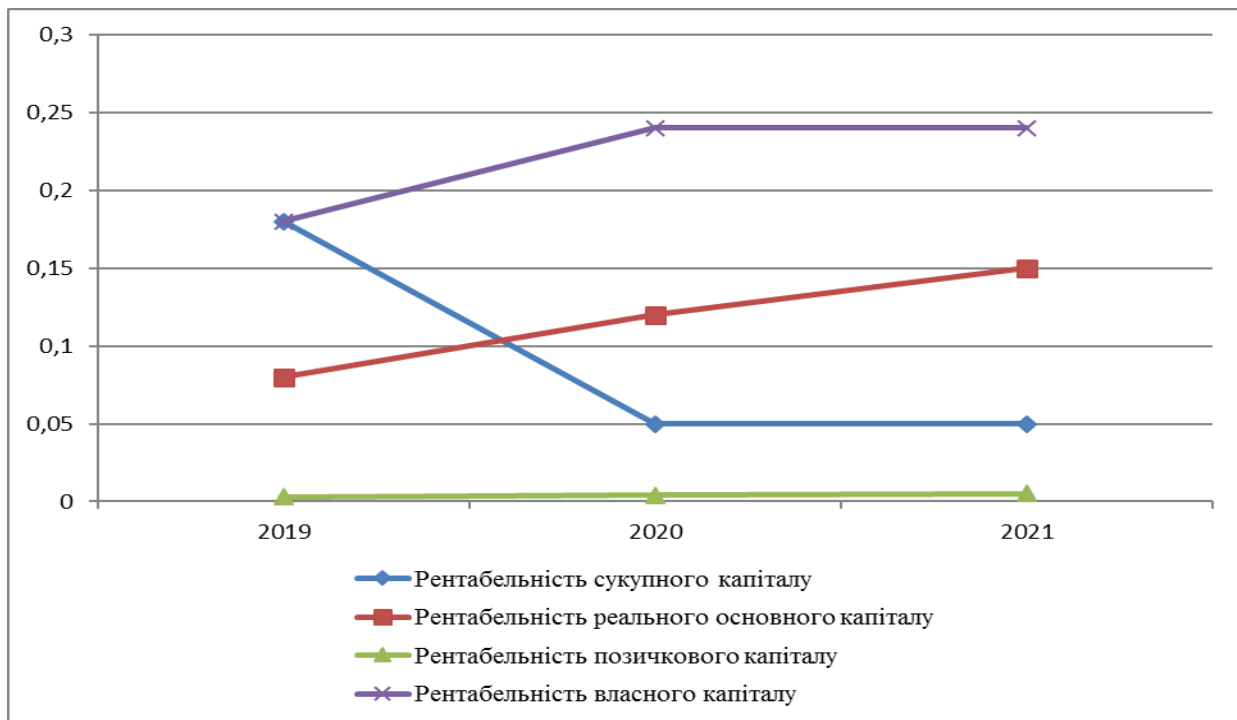

Рис. 2.2 - Зміна показників рентабельності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

за 2019-2021 роки

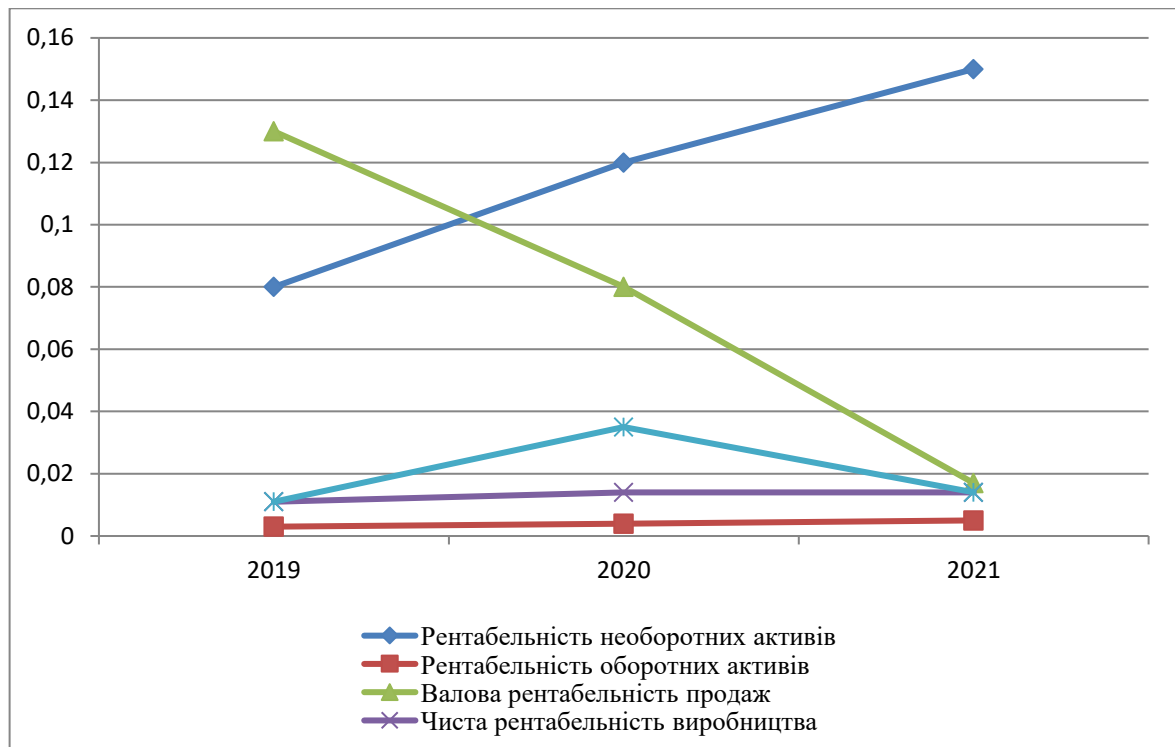

Рис. 2.3 - Зміна показників рентабельності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»
за 2019-2021 роки

Цей показник також має динаміку зростання, що свідчить про те, що з кожним роком все більше прибутку йде на вартість основних засобів. Рентабельність оборотних активів свідчить про рентабельність оборотних активів на підприємстві. Цей показник має незначну тенденцію зростання в ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД», але загалом є стабільним, що свідчить про те, що компанія повільно збільшує чистий прибуток. Чистий прибуток виробництва і продажів однаковий і має тенденцію до зростання. У 2019 році цей показник дорівнював 1.1%, але в 2020 і 2021 роках він залишався на рівні 1.4%.в цілому аналіз показників рентабельності на цій компанії показує, що майже всі показники рентабельності схильні до зростання і також відповідати стандартам, що є позитивним результатом, адже показники рентабельності показують, наскільки прибутковим є бізнес. Тому можна зробити висновок, що, оскільки всі показники рентабельності зростають, компанія прагне підвищити ефективність свого бізнесу і максимізувати прибуток.

2.3. Аналіз фінансової стійкості та ділової активності підприємства

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є стабільність його бізнесу з довгострокової перспективи. Це насамперед пов'язано з загальною фінансовою структурою підприємства, його ступенем залежності від кредиторів та інвесторів.

Оцінка фінансової стабільності зобов'язання повинна здійснюватися з використанням як факторів, розрахованих на пасивному балансі, так і факторів, що відображають взаємозв'язок між джерелами формування коштів компанії та структурою інвестування. Фінансова стабільність характеризує ступінь фінансової самостійності підприємства з точки зору власності та використання його майна.. [17]

Таблиця 2.4 - Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Показник	Норматив	2018	2019	Δ	2020	Δ	2021	Δ
Коефіцієнт автономії	$\geq 0,3$	0,019	0,017	-0,002	0,018	0,001	0,02	0,002
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	$\leq 0,5$	0,98	0,999	0,019	0,98	-0,019	0,98	0
Коефіцієнт фінансування	≤ 1	53,78	60,1	6,32	57,08	-3,02	53,16	-3,92
Коефіцієнт фінансового ризику	≤ 1	52,77	60	7,23	56,08	-3,92	52,2	-3,88
Коефіцієнт платоспроможності	≥ 1	0,019	0,017	-0,002	0,018	0,001	0,019	0,001
Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом	2	-0,019	-0,024	-0,005	-0,15	-0,174	-0,008	-0,158
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\geq 0,6$	-0,99	-1,37	-2,36	-0,83	-2,2	-0,4	1,23
Коефіцієнт фінансової стійкості	≥ 1	-0,018	-0,023	-0,041	-0,014	-0,037	-0,008	0,022

Як видно на рис. 2.4, фактори автономності та утримання оборотного капіталу залишаються майже незмінними на всі чотири роки, а той факт, що

показники ні за один рік навіть не наближалися до норми, що негативно характеризує діяльність підприємства

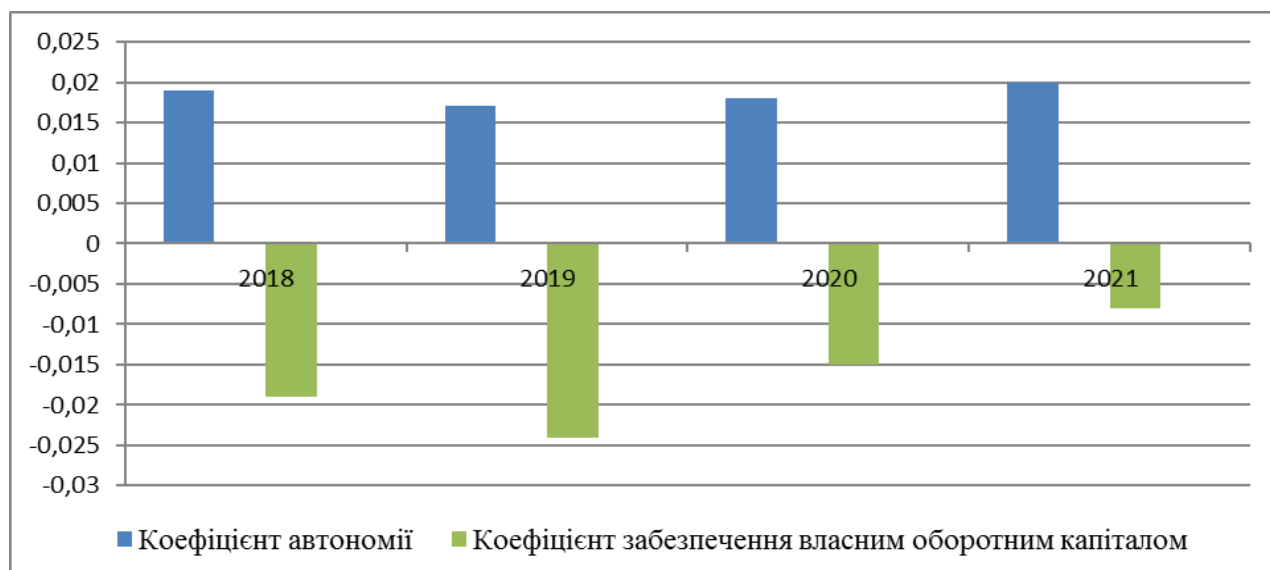

Рис. 2.4 - Динаміка коефіцієнта автономії та коефіцієнта забезпечення власним оборотним капіталом ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

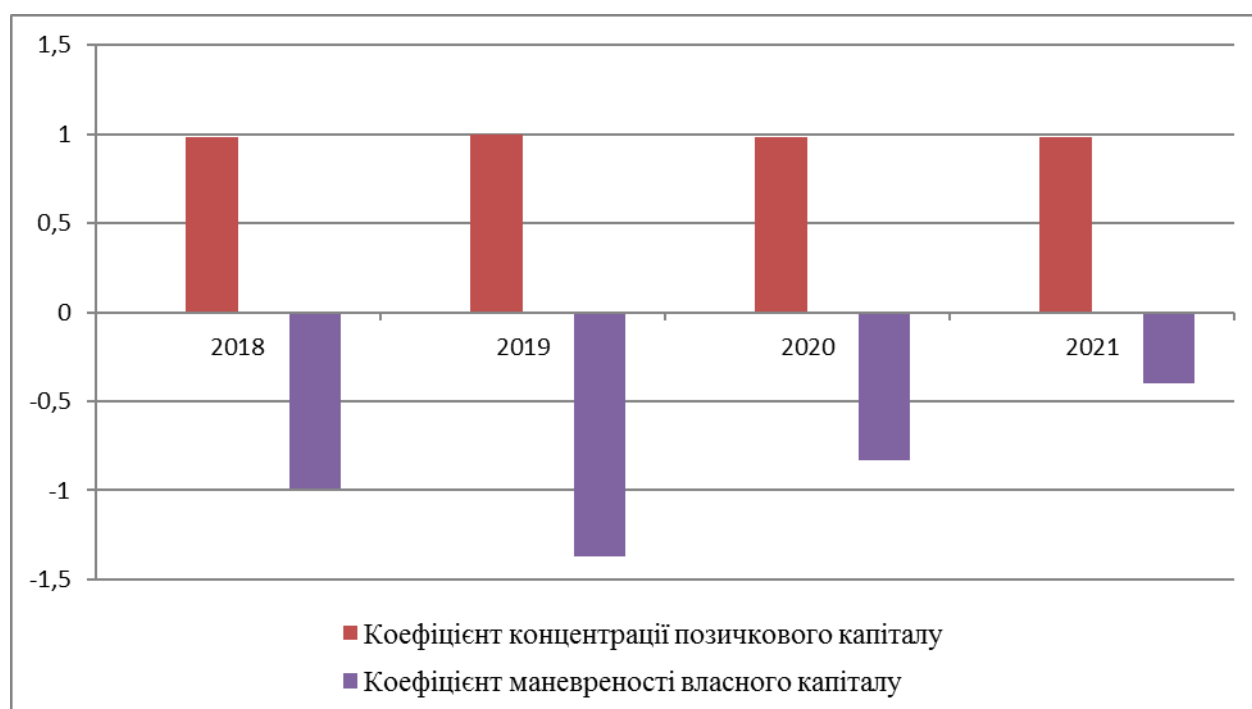

Рис. 2.5 - Динаміка коефіцієнта концентрації позичкового капіталу та коефіцієнту маневреності власного капіталу ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

На рис. 2.5 видно, що співвідношення між концентрацією запозиченого капіталу було відносно стабільним, але перевищувало норму (0.4-0.6), що свідчить про високий рівень фінансових ризиків.

Що стосується ставки капіталу, то негативна величина цього показника спостерігається в розглянутий період, який показує, що гнучкість використання власних коштів недостатня

На рис. 2.6 простежується нестабільність таких показників як коефіцієнт фінансування та коефіцієнт фінансового левереджу. У 2019 році вони досягли максимальних значень, а потім поступово почали знижуватися. Це свідчить про те, що рівень фінансової автономії на підприємстві є досить нестабільним .

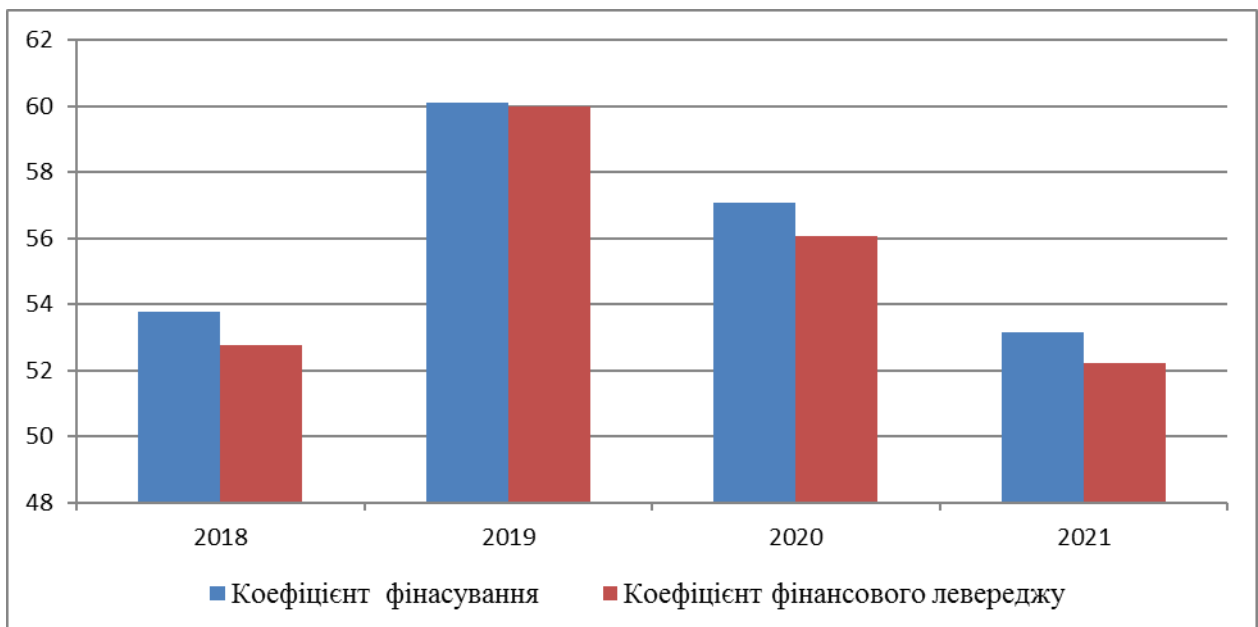

Рис. 2.6 - Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Аналізуючи показники фінансової стабільності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД», видно, що коефіцієнт фінансової незалежності за весь період аналізу не був стабільним і змінювався з кожним роком, але навіть не наближеним до норми (понад 0.3), що означає, що компанія залежить від зовнішніх позик. Коефіцієнт фінансової залежності дуже важливий і не відповідає нормі. Після 2020 року цей показник почав поступово знижуватися, а в 2021 році — 53.16, що досі є критичним показником. Швидкість маневру власних ресурсів вказує на ступінь мобільності використання власних коштів, тобто яка частина власного капіталу

дозволяє справляти кошти компанії. Норматив на цей показник сягає ≥ 0.6 , і в нашому випадку цей показник загалом був негативним за всі чотири роки, тому можна зазначити, що компанія не має гнучкості у використанні власних коштів. Співвідношення між забезпеченням оборотного капіталу через власний капітал відображає частку власних коштів у фінансуванні частини поточних активів, також має негативну вартість у нашій компанії, а це означає, що наші власні джерела не можуть забезпечити оборотні кошти. Коефіцієнт фінансового ризику характеризує вартість капіталу, піднятого за курсом 1 грн акціонерного капіталу. ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» надзвичайно високий (найвища вартість 60 грн залученого капіталу з 1 грн пайового капіталу досягла в 2019 році), що означає втрату фінансової автономії на підприємстві.

Після аналізу всіх показників фінансової стійкості видно, що жоден коефіцієнт не відповідає заданих стандартам і в структурі формування коштів компанії недостатній власний капітал, а перевага належить залученим капіталу. Співвідношення власного капіталу до позичкових капіталів не є оптимальним, тому можна зробити висновок про погану фінансову ситуацію компанії та недостатню фінансову стабільність.

Оцінку підприємницької діяльності рекомендується проводити групами показників для приведення їх до відповідного керівництва підприємства, спільно розробляти заходи щодо поліпшення показників діяльності, розробити стандартні показники для підприємства - завдання, які забезпечують конкурентоспроможність на ринку товарів і послуг. Підприємницька діяльність підприємства проявляє себе в динаміці його розвитку, досягненні встановлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту [32].

Коефіцієнт оборотності активів характеризує кількість оборотів активів за період; скільки чистої виручки отримано на одиницю коштів, інвестованих в активи; позитивною тенденцією варто вважати збільшення показника [17]. В нашому випадку він з кожним роком збільшується на 0,01 та вже у 2021 році він

дорівнює 0,3. Це означає, що приблизно 0,3 грошових одиниць реалізованої продукції припадає на одну грошову одиницю активів.

Період оборотності кредиторської заборгованості показує, що середній період сплати підприємством короткострокової кредиторської заборгованості має тенденцію до зменшення, так у 2019 році він складав 486,5 днів, але до 2021 він зменшився до 363,6 днів, це є негативним явищем, тому що підприємство завжди зацікавлене в тому, щоб тривалість обороту кредиторської заборгованості була більшою. Період оборотності дебіторської заборгованості на протязі аналізованого періоду є дуже великим (в 2019-2020 роках – 1206,7), але вже в 2021 він склав 1090,9, а згідно з нормативами саме зменшення цього показника є позитивною тенденцією.

Таблиця 2.5 - Розрахунок показників ділової активності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Коефіцієнти	2019	2020	Δ	2021	Δ
Коефіцієнт оборотності активів	0,28	0,29	0,01	0,3	0,01
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	16,07	16,84	0,77	17,11	0,27
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,3	0,3	0	0,33	0,03
Період оборотності дебіторської заборгованості	1206,7	1206,7	0	1090,9	-115,8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,74	0,95	0,21	0,99	0,04
Період оборотності кредиторської заборгованості	486,5	378,9	-107,6	363,6	-15,3
Коефіцієнт оборотності запасів	270,9	72,58	-198,32	60,9	-11,68
Тривалість обігу запасів	1,33	4,96	3,63	5,9	0,94
Тривалість операційного циклу	1208,03	1211,7	3,67	1096,8	-114,9
Тривалість фінансового циклу	721,5	832,8	111,3	733,2	-99,6
Коефіцієнт оборотності основних засобів	7,4	7,8	0,4	10,74	2,94

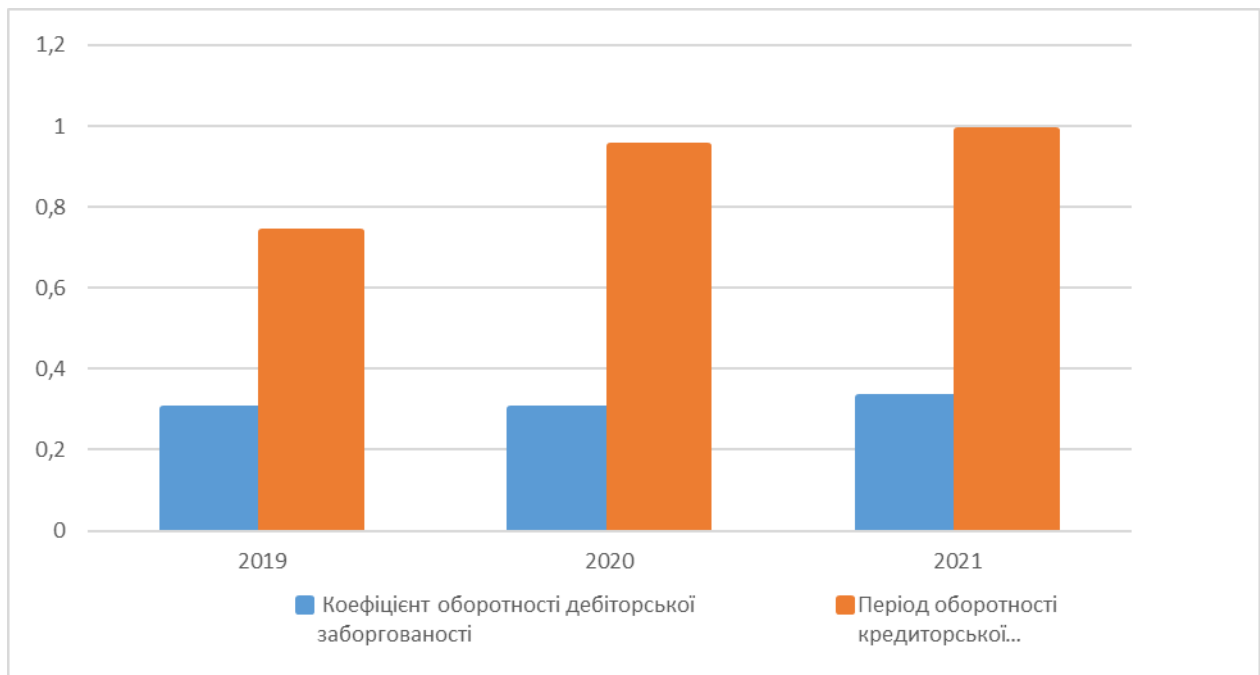

Рис. 2.7 - Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості

Також можна побачити, що існує великий розрив у періодах оборотності кредиторської та дебіторської заборгованостей, що має дуже негативний вплив на ліквідність та платоспроможність приватного ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД», адже протягом усіх трьох років період оборотності дебіторської заборгованості перевищував період кредиторської заборгованості у майже три рази, а це означає, що підприємство залучає в оборот менше коштів, ніж відволікає з обороту, а це свідчить про нераціональне використання коштів. Тривалість операційного циклу показує, скільки днів в середньому потрібно для виробництва, продажу та оплати продукції підприємства, тобто протягом якого періоду грошові кошти пов'язані в запасах. На аналізованому підприємстві також можна простежити значне скорочення тривалості операційного циклу (з 1208,03 до 1096,8 у 2019 і 2021 роках відповідно), це є позитивним фактором, тому що у більшості випадків підприємству необхідно прагнути до зменшення значення даного показника, тобто до скорочення тривалості операційного циклу. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує відношення виручки від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного

збору до суми оборотних засобів підприємства. Цей коефіцієнт на підприємстві також збільшився і в 2021 році склав 10,74, що свідчить про прискорення обороту оборотних засобів. Після детального вивчення динаміки змін показників підприємницької діяльності, можна зробити висновок, що збільшення оборотності елементів активів свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства.

Завдання аналізу ліквідності балансу виникає щодо необхідності оцінки кредитоспроможності підприємства, тобто його здатності своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за всіма його зобов'язаннями. Ліквідність залишку визначається як ступінь покриття зобов'язань організації своїми активами, строк яких перетворюється на гроші, що відповідають терміну погашення зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу складається з порівняння активів, згрупованих за рівнем їх ліквідності та розміщених у порядку ліквідації ліквідності, з зобов'язаннями за одну відповідальність, згрупованих за умовами їх погашення та розміщених у порядку зростання за строк.

Таблиця 2.6 - Розрахунок коефіцієнтів ліквідності балансу ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Назва показника	2019	2020	Δ	2021	Δ
Коефіцієнт покриття	2,87	3,02	0,15	3,13	0,11
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,866	3,01	0,144	3,13	0,12
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,000095	0,000041	-0,0000541	0,000071	0,00003
Чистий оборотний капітал, ЧОК, (тис.грн)	-248,8	-112,1	-360,9	-71,2	-183,3

Коефіцієнт поточної ліквідності показує, яка частина поточних зобов'язань здатна відшкодувати підприємство за рахунок найбільш ліквідного оборотного капіталу, у звітному періоді він дорівнює 3,13, а у минулих роках дорівнював 2,87 та 3,02, цей показник протягом трьох аналізованих років є більшим, ніж норматив (2 - 2,5), а також він у 2021 році дорівнює коефіцієнту швидкої ліквідності.

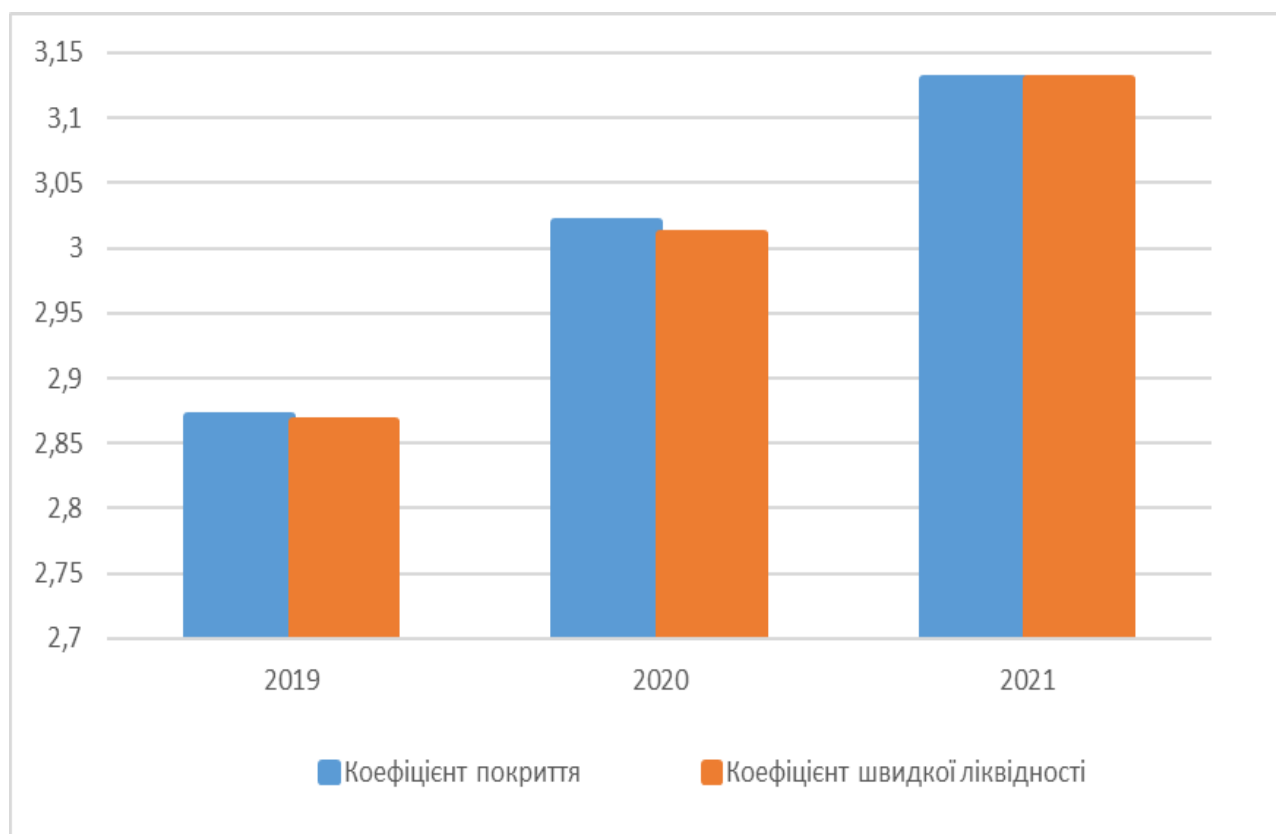

Рис. 2.8 - Динаміка показників ліквідності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» за 2019-2021 роки

Його перевищення показує, що гроші і майбутній дохід від поточної діяльності повинні покривати поточні борги підприємства. коефіцієнт абсолютної ліквідності вкрай малий, що означає ірраціональну структуру капіталу на підприємстві. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримання фінансової стабільності підприємства, оскільки надлишок оборотного капіталу над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої борги в короткостроковій перспективі, але й має резерви для розширення бізнесу. Чистий оборотні кошти при зобов'язанні є негативними, тому можна відзначити, що зобов'язання не в змозі погасити свої короткострокові зобов'язання, а також використовує свої ресурси нерационально. Після аналізу видно, що баланс компанії неліквідний і тому компанія майже не здатна погасити як короткі, так і довгострокові зобов'язання.

Висновки до розділу 2

Діяльність ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» підприємства орієнтована на вітчизняний ринок та співпрацює як з юридичними, так і з фізичними особами. Комплексний аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності дав змогу оцінити фінансовий стан підприємства за останні три роки.

Так, можна побачити, що у ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» рентабельність сукупного капіталу, вкладеного в активи підприємства в аналізованому періоді у 2020 році зменшилась на 0,175 у порівнянні з 2019 роком, цей показник залишився незмінним до 2021 року, це є негативним фактором для підприємства. Рентабельність власного капіталу у 2019 році дорівнювала 18% , а потім зросла до 24% та залишився на цьому рівні до 2021 року. Це є позитивним результатом та свідчить про ефективне використання власного капіталу. Рентабельність оборотних активів в цілому є стабільним, що свідчить про те, що підприємство повільно збільшує величину чистого прибутку. В цілому, аналіз показників рентабельності на даному підприємстві показує, що майже усі показники рентабельності мають тенденцію до зростання а також відповідають нормативам, що є позитивним результатом , адже показники рентабельності показують наскільки прибутковою є діяльність підприємства. Тому, можна зробити висновок, що через те, що усі показники рентабельності збільшуються, підприємство спрямовано на підвищення ефективності своєї діяльності а також максимізації прибутку.

Аналізуючи показники фінансової стійкості ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» можна побачити, що коефіцієнт фінансової незалежності протягом усього аналізованого періоду не був стабільним та не наблизився до нормативу (більше 0,3) , це говорить про те, що підприємство залежить від зовнішніх запозичень. Коефіцієнт фінансової залежності має дуже велике значення та не відповідає нормативу. Він говорить про те, що у 2018 році на 1 гривню власного капіталу припадає 53,78 гривень інвестицій. У 2019 цей показник збільшився до 60,1 , це говорить про збільшення залежності підприємства від інвесторів.. Коефіцієнт маневреності власних джерел

був від'ємний протягом усіх чотирьох років, тому можна зазначити, що на підприємстві недостатня гнучкість у використанні власних коштів. Коефіцієнт забезпечення власним також має від'ємне значення, це означає що власні джерела не можуть забезпечити оборотний капітал.

Після аналізу всіх показників фінансової стійкості видно, що жоден коефіцієнт не відповідає заданих стандартам і в структурі формування коштів компанії недостатній власний капітал, а перевага належить залученим капіталу. Співвідношення власного капіталу до позичкових капіталів не є оптимальним, тому можна зробити висновок про погану фінансову ситуацію компанії та недостатню фінансову стабільність.

Щодо ліквідності, то після аналізу можна побачити, що коефіцієнт поточної ліквідності протягом трьох аналізованих років є більшим, ніж норматив, а також він у 2021 році дорівнює коефіцієнту швидкої ліквідності. Його перевищення показує, що гроші і майбутній дохід від поточної діяльності повинні покривати поточні борги підприємства. Коефіцієнт абсолютної ліквідності вкрай малий, що означає ірраціональну структуру капіталу на підприємстві. Чистий оборотні кошти при зобов'язанні є негативними, тому можна відзначити, що зобов'язання не в змозі погасити свої короткострокові зобов'язання, а також використовує свої ресурси нераціонально. Після аналізу видно, що баланс компанії неліквідний і тому компанія майже не здатна погасити як короткі, так і довгострокові зобов'язання. Аналізуючи ключові показники, можна зробити висновок, що компанія має як сильні частини, так і слабкі місця, яких можна уникнути в плановий період тільки через комплексне планування та управління проблемними показниками.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»)

3.1. Планування фінансової діяльності ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» на основі платіжного календаря

Основна проблема підприємства – відсутність грошових коштів, значні дебіторська та кредиторська заборгованість. Тому ефективність планування в умовах нестабільності та воєнного стану певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування, яке включає розробку платіжного календаря.

Платіжний календар — це план грошових надходжень і витрат за вказаний період з профіцитом (балансом) в поточному рахунку підприємства. Оскільки на підприємстві ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» не займаються прогнозуванням грошових потоків, а тільки працюють із звітністю, то складемо план за фактичними даними, які вже дозволять скласти платіжний календар на 2022 рік.

Є наступні дані про підприємство:

1. Підприємство має намір збільшувати об'єми виробництва (робіт, послуг) з темпом приросту 1% в місяць.

2. Прогнозована зміна цін на матеріали складе в планованому півріччі 7,5% в місяць. Прогнозований рівень інфляції – 3% в місяць.

3. В середньому 98% послуг (робіт) сплачуються в поточному місяці, а 2% здійснюється з відстроченням платежу в 30-денний термін.

4. Частка непрямих податків і інших відрахувань складає приблизно 16,66% доходів підприємства.

5. Залишок грошових коштів на 1 січня 2022 року складає 0,2 тис. грн.

Для розрахунку візьмемо фактичні дані за грудень попереднього року (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Фактичні дані ТОВ „ФРОЗЕН ТРЕЙД” за грудень 2021 року,
тис. грн.

Показник	Фактичні дані
Дохід від реалізації продукції	71,78
Непрямі податки і інші відрахування з доходу	11,96
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	59,82
Матеріальні витрати	25
Інші витрати	32,4
Разом витрати	57,4
Чистий прибуток	2,42

Спочатку розраховуємо витрати на матеріали та інші витрати виходячи з фактичної їх величини в грудні і темпів розвитку виробництва (робіт, послуг) і зміни цін на матеріали (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Планування матеріальних та інших витрат

Місяць	Темп розвитку, %	Зміна ціни, %	Планові матеріальні витрати, тис. грн.	Інфляція, %	Планові інші витрати, тис. грн.
Січень:	1	7,5	27,14	3	33,37
Лютий	1	7,5	29,47	3	34,37
Березень	1	7,5	32,0	3	35,4
Квітень	1	7,5	34,74	3	36,46
Травень	1	7,5	37,72	3	37,56
Червень	1	7,5	40,96	3	38,68
Липень	1	7,5	44,47	3	39,84
Серпень	1	7,5	48,28	3	41,04
Вересень	1	7,5	52,42	3	42,27
Жовтень	1	7,5	56,92	3	43,54
Листопад	1	7,5	61,83	3	44,84
Грудень	1	7,5	67,13	3	46,19

Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) планується виходячи із загальної суми витрат, частка яких повинна скласти 80% (табл. 3.3). Величина непрямих податків і інших відрахувань від прибутку складає 16,66% від доходу підприємства. Розраховуємо величину непрямих податків і інших відрахувань

від величини запланованого доходу підприємства, плановий чистий дохід та чистий прибуток на плановий рік (табл:3.4)

Таблиця 3.3- Планування виручки від реалізації

Місяць	Планова загальна сума витрат, тис. грн.	Планова виручка від реалізації
Січень:	60,51	75,64
Лютий	63,84	79,80
Березень	67,40	84,25
Квітень	71,20	89,00
Травень	75,28	94,10
Червень	79,64	99,55
Липень	84,32	105,40
Серпень	89,32	111,66
Вересень	94,70	118,37
Жовтень	100,46	125,58
Листопад	106,65	133,31
Грудень	113,29	141,62
Всього за рік	1006,65	1258,32

Таблиця 3.4 - Планові показники прибутку, чистого доходу

Місяць	Планова загальна сума витрат, тис. грн.	Планова виручка від реалізації, тис. грн.	Непрямі податки, тис. грн.	Планований чистий дохід, тис. грн.	Плановий чистий прибуток, тис. грн.
Січень:	60,51	75,64	12,55	63,08	2,57
Лютий	63,84	79,80	13,24	66,55	2,71
Березень	67,40	84,25	13,98	70,26	2,86
Квітень	71,20	89,00	14,77	74,23	3,02
Травень	75,28	94,10	15,62	78,48	3,19
Червень	79,64	99,55	16,52	83,03	3,38
Липень	84,32	105,40	17,49	87,90	3,58
Серпень	89,32	111,66	18,53	93,12	3,79
Вересень	94,70	118,37	19,65	98,72	4,02
Жовтень	100,46	125,58	20,84	104,73	4,27
Листопад	106,65	133,31	22,13	111,18	4,53
Грудень	113,29	141,62	23,50	118,11	4,81
Всього за рік	1006,65	1258,32	20,88	1049,44	42,78

Наступним шагом є розрахунок надходження грошових коштів за кожним місяцем за такими умовами 98% реалізації продукції (робіт, послуг) поточного місяця оплачуються в цей же період, 2 % реалізації (в кредит) з відстроченням платежу на наступний місяць (табл. 3.5). Цей розрахунок дозволить спланувати надходження в умовах несприятливих кризових явищ.

Таблиця 3.5 - Розрахунок планових грошових надходжень по місяцям

Місяць	Планова виручка від реалізації, тис. грн.	98% виручка від реалізації, яка оплачується в поточному місяці, тис. грн.	2% виручка від реалізації, яка оплачується в поточному місяці, тис. грн.	Щомісячні грошові надходження, тис. грн.
Січень:	75,64	74,12		74,12
Лютий	79,80	78,20	1,51	79,72
Березень	84,25	82,57	1,59	84,16
Квітень	89,00	87,22	1,68	88,91
Травень	94,10	92,21	1,78	93,99
Червень	99,55	97,56	1,88	99,45
Липень	105,40	103,29	1,99	105,28
Серпень	111,66	109,42	2,10	111,53
Вересень	118,37	116,00	2,23	118,24
Жовтень	125,58	123,06	2,36	125,43
Листопад	133,31	130,64	2,51	133,16
Грудень	141,62	138,78	2,66	141,45

Розраховуємо запланований витрат шляхом підсумовування матеріальних, інших витрат і податків з метою планування розрахунків з контрагентами (табл. 3.6)

Таблиця 3.6 - Плановий витрати, тис. грн.

Місяць	Планові матеріальні витрати.	Планові інші витрати	Непрямі податки,	Всього витрати
Січень:	27,14	33,37	12,55	73,06
Лютий	29,47	34,37	13,24	77,09
Березень	32,00	35,40	13,98	81,39
Квітень	34,74	36,46	14,77	85,98

Продовження табл. 3.6

1	2	3	4	5
Травень	37,72	37,56	15,62	90,90
Червень	40,96	38,68	16,52	96,17
Липень	44,47	39,84	17,49	101,81
Серпень	48,28	41,04	18,53	107,86
Вересень	52,42	42,27	19,65	114,35
Жовтень	56,92	43,54	20,84	121,31
Листопад	61,80	44,84	22,13	128,78
Грудень	67,10	46,19	23,50	136,80

Побудуємо схематичний прогностичний платіжний календар на наступний рік ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» (табл. 3.7).

Таким чином, сформувавши платіжний календар на наступний рік ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД», можна стверджувати, що підприємство буде нарощувати свою діяльність, та в усі періоду не буде мати нестачі у грошових коштів, так як весь рік потік позитивний. На кінець року залишок грошових коштів буде складатиме 46,66 тис. грн, що на 46,64 тис. грн. більше відносно початку року.

Дані розрахунки можна вважати оптимістичним прогнозом, який був би реалізований без настання воєнного стану в 2022 році. Позитивним моментом платіжного календаря є те, що можна планувати різні сценарії розвитку зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності підприємства.

Розрахуємо платіжний календар як песимістичний прогноз, який враховує настання критичної ситуації, такої як військовий стан в 2022 році по наступним даним:

1. Підприємство має намір збільшувати об'єми виробництва (робіт, послуг) з темпом приросту 1% в місяць, але в період з березня по грудень можливе падіння виробництва на 2% в місяць

Таблиця 3.7 - Розрахунок планового платіжного календаря ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» , тис. грн.

Показник	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
Надходження грошових коштів												
98% реалізації поточного місяця	74,12	78,20	82,57	87,22	92,21	97,56	103,29	109,42	116,00	123,06	130,64	138,78
2% реалізації в кредит		1,51	1,59	1,68	1,78	1,88	1,99	2,10	2,23	2,36	2,51	2,66
Разом	74,12	79,72	84,16	88,91	93,99	99,45	105,28	111,53	118,24	125,43	133,16	141,45
Витрати грошових коштів												
Оплата матеріалів	27,14	29,47	32,00	34,74	37,72	40,96	44,47	48,28	52,42	56,92	61,80	67,10
Інші витрати	33,37	34,37	35,40	36,46	37,56	38,68	39,84	41,04	42,27	43,54	44,84	46,19
Податки і інші платежі	12,55	13,24	13,98	14,77	15,62	16,52	17,49	18,53	19,65	20,84	22,13	23,50
Разом	73,06	77,09	81,39	85,98	90,90	96,17	101,81	107,86	114,35	121,31	128,78	136,80
Грошовий потік	1,05	2,63	2,77	2,93	3,09	3,27	3,46	3,67	3,89	4,12	4,37	4,64

2. Прогнозована зміна цін на матеріали складе в планованому півріччі 10,5% в місяць з постійним зростанням щокварталу на 3%. Прогнозований рівень інфляції – 5% в місяць зі зростанням на 1% щомісяця.

3. В середньому 78% послуг (робіт) сплачуються в поточному місяці, а 22% здійснюється з відстроченням платежу в 30-денний термін.

4. Частка непрямих податків і інших відрахувань складає приблизно 16,66% доходів підприємства.

Розраховані дані представлені в таблиці 3.8

На підставі цих розрахунків побудуємо песимістичний прогностичний платіжний календар (табл. 3.9)

Загальна сума грошових надходжень в плановому році за песимістичним прогнозом складе 1849,7 тис.грн, що за рахунок росту цін на матеріали призведе до зростання загальної виручки від реалізації, але це й призведе й до зростання витрат та виплат та матеріали та інші платежі.

Як бачимо з розрахунків песимістичного прогнозу, то за допомогою платіжного календаря можливо планування періодів з негативним грошовим потоком з метою швидкого реагування на негативну зміну ситуації.

Проведені розрахунки за допомогою методу платіжного календаря дають змогу констатувати, що появі негативних явищ в розвитку підприємства та економіки країни, краще використовувати більш точні розрахунки за допомогою платіжного календаря.

Таблиця 3.8 - Песимістичний прогноз основних показників ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Місяць	Планові матеріальні витрати, тис. грн.	Планові інші витрати, тис. грн.	Планова загальна сума витрат, тис. грн.	Планова виручка від реалізації	Непрямі податки, тис. грн.	Планований чистий дохід, тис. грн.	Плановий чистий прибуток, тис. грн.	78% виручка від реалізації, яка оплачується в поточному місяці, тис. грн.	2% виручка від реалізації, яка оплачується в поточному місяці, тис. грн.	Щомісячні грошові надходження, тис. грн.	Відтік грошових коштів
Січень	27,14	34,02	61,16	73,68	12,23	61,45	0,29	57,47		57,47	73,39
Лютий	31,52	36,06	67,58	81,42	13,51	67,91	0,32	63,51	16,21	79,72	81,10
Березень	35,52	38,58	74,11	89,29	14,82	74,46	0,35	69,64	17,91	87,56	88,93
Квітень	41,08	41,67	82,75	99,70	16,55	83,15	0,39	77,77	19,64	97,41	99,30
Травень	47,50	45,42	92,93	111,96	18,58	93,37	0,44	87,33	21,93	109,26	111,51
Червень	54,93	49,96	104,90	126,39	20,98	105,40	0,50	98,58	24,63	123,21	125,88
Липень	65,14	55,46	120,60	145,31	24,12	121,18	0,58	113,34	27,80	141,14	144,72
Серпень	77,25	62,11	139,36	167,91	27,87	140,03	0,67	130,97	31,96	162,94	167,24
Вересень	91,60	70,19	161,79	194,93	32,35	162,57	0,78	152,04	36,94	188,98	194,15
Жовтень	111,31	80,01	191,33	230,52	38,26	192,25	0,92	179,80	42,88	222,69	229,60
Листопад	135,27	92,02	227,29	273,84	45,45	228,38	1,09	213,60	50,71	264,31	272,75
Грудень	164,38	106,74	271,12	326,65	54,22	272,43	1,30	254,79	60,24	315,04	325,35

Таблиця 3.9 - Песимістичний прогноз платіжного календаря ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД»

Показник	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
78% реалізації	57,47	63,51	69,64	77,77	87,33	98,58	113,34	130,97	152,04	179,80	213,60	254,79
22% реалізації в		16,21	17,91	19,64	21,93	24,63	27,80	31,96	36,94	42,88	50,71	60,24
Надходження грошових коштів	57,47	79,72	87,56	97,41	109,20	123,21	141,14	162,94	188,98	222,69	264,31	315,04
Оплата матеріалів	27,14	31,52	35,52	41,08	47,50	54,93	65,14	77,25	91,60	111,31	135,27	164,38
Інші витрати	34,02	36,06	38,58	41,67	45,42	49,96	55,46	62,11	70,13	80,01	92,02	106,74
Податки і інші платежі	12,69	14,02	15,37	17,17	19,28	21,76	25,02	28,91	33,57	39,70	47,16	56,25
Витрачання грошових коштів	73,85	81,60	89,49	99,92	112,21	126,67	145,63	168,28	195,36	231,03	274,45	327,38
Грошовий потік	-1,63	-1,88	-1,92	-2,51	-2,94	-3,45	-4,48	-5,34	-6,37	-8,34	-10,14	-12,34

3.2. Впровадження прогресивних технологій щодо підвищення прибутковості підприємства в умовах воєнного стану

В Україні відбувається системна економічна криза у зв'язку з ситуацією з картинними обмеженнями та воєнним станом, яка залишає невизначеність умов і перспектив роботи підприємств досить високою. Це значно знижує ефективність підприємницької діяльності, яка проявляється зниженням прибутковості, зменшенням виробництва, зменшенням кількості працівників, зменшенням глобальних фінансових результатів тощо. Однак не всі компанії, навіть в одній галузі, однаково потерпають від кризи.

Бізнес здатний швидко і адекватно реагувати на зовнішні зміни, оптимізувати структуру витрат, забезпечити споживачів економічними товарами належної кількості і якості, здатними забезпечити стабільне уповільнення економіки. З огляду на зниження попиту на основну продукцію компаній, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, проблема пошуку додаткових джерел доходу вкрай актуальна.

Таким чином, одним із факторів, що впливають на здатність компанії протидіяти поширенню кризових процесів і забезпечити більш-менш стабільну роботу, навіть із зменшенням загальної підприємницької діяльності, є розробка та реалізація стратегії.

Виходячи з фінансово-економічного аналізу результатів діяльності ТОВ «Фрозен Трейд», що компанія була прибутковою, чистий прибуток зріс, але в 2021 році операційний дохід значно зменшився, що спонукає керівництво до розробки заходів щодо забезпечення стабільного збільшення доходів компанії та прибутків від операційної діяльності.

Для збільшення операційного прибутку в умовах воєнного стану можна виділити наступні основні шляхи:

- збільшення фінансування у інноваційні напрями розвитку;
- впровадження новітньої технології, що знизить собівартість продукції;

- підвищення рівня кваліфікації персоналу та застосування ефективних методів управління;
- впровадження сучасних форм і методів організації управління;
- використання ефективного, енергозберігаючого обладнання;
- підвищення ефективності використання основних засобів;
- запровадження ефективного маркетингу для ефективного продажу продукції на ринку.

З метою впровадження інноваційних технологій в торговельну діяльність пропонується запровадити новий вид послуг – організація комплексного рішення зі створення електронної системи цінників поряд із впровадженням бездротової інфраструктури

Електронні цінників– це пристрої з дисплеєм, що відображає інформацію про товар і ціну, а іноді і додаткову інформацію. Ціни автоматично оновлюються при зміні цін на бек-офіс.

Рішення широко використовуються в супермаркетах, магазинах та аптеках Європи та Америки. Український ринок поступається європейському ринку за якістю наданих послуг та створенням робочих процесів. Проблема більшості комерційних мереж наразі відома: процес роботи не оптимізований, внаслідок чого працівники виконують механічну роботу з пошуку необхідних товарів, оновлення їх на полицях, пошуку та оновлення етикеток. Це не зручно для покупців: замовник витрачає 47% часу, витраченого в магазині, щоб знайти потрібний їм продукт. І, звичайно, помилки: часто ціна стара за яку замовник купує товар, при цьому підприємство втрачає хоча б невелику, але все ж частину свого прибутку. Електронні цінники часто працюють на батареях, але деякі працюють на акумуляторах протягом тривалого часу, не встигнувши їх замінити, що актуально в умовах можливих відключень електроенергії. [30]

Переваги використання електронних прайс-листів та цінників. Ручне друкування і заміна цінових реєстрів - процедура де помилки і затримки неминучі. При використанні електронних реєстрів зміни цін в магазині займають щонайменше час і не вимагають обширного втручання персоналу.

Сьогодні, коли онлайн-замовлення через веб-сайт або мобільний додаток є ключем до успіху продажів, система електронних цінників дозволяє ефективно і швидко управляти товарами і забезпечує синхронізацію омніканальних каналів продажів.

Можливість швидких змін цін дозволяє проводити різноманітні акції щогодини або навіть хвилини без уповільнення і зміни цін на бек-офіс і етикетки одночасно.

Це крок до ефективного управління цінами, оптимізації роботи персоналу, раціонального використання екологічних ресурсів, поліпшення іміджу магазину, збільшення прибутку компанії за рахунок використання маркетингової діяльності.

Використання такого інноваційного інструменту, електронного цінника, є дуже перспективним напрямком формування клієнтоорієнтованого підходу до управління продажами. З огляду на зазначені переваги, електронні етикетки є сучасним інструментом вирішення багатьох проблем з продажем і орієнтовані на ефективне і раціональне використання ресурсів компаній, що продають продукцію [31].

Адміністративні витрати поділяються на всі види виробництва за обраним співвідношенням розподілу, а також розподіл продажів та інші операційні витрати таким же чином. Транспортні витрати несе постачальник, вони вже включені у вартість матеріалів. На підприємстві рентабельність нової продукції становить 40%, в умовах нестабільності 20%.

Компонентами електронної системи маркування є:

- електронні цінники;
- сервер управління (є у власності в офісі);
- радіостанція, необхідна для обміну інформацією;
- комп'ютерна програма (розроблена постачальником і зазвичай постачається разом із обладнанням).

Вартість компонентів системи та вартість імпорту представлені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 - Вартість закупки системи електронних цінників

Складові компоненти	Витрати		
	Кількість, шт.	Ціна за 1 шт, грн.	Вартість, тис. грн
Електронний цінник	1 000	255	255,0
Радіостанція	1	8 500	8,5
Програмне забезпечення	1	25 000	25,0
Доставка, розмитнення, мито	1	42 850	42,85
Всього			331,35

Розрахунок загальної вартості створення системи, представлено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 - Розрахунок витрат на створення системи електронних цінників, тис.грн

Показник	Витрати
Комплектуючі	331,35
Додаткова заробітна плата	5
Нарахування на заробітну плату	1,1
Амортизація основних засобів	0,4
Адміністративні витрати	10,5
Витрати на збут	1
Всього витрат	349,35

Забезпечити придбання можливо через позику при створенні замовлення з передплатою 40% та оплатою 60%, реалізація проекту є досить легкою та вигідною, оскільки передплата повністю покриває майже усі витрати.

Ефектом від використання цих послуг є залучення нових клієнтів, що дозволить збільшити грошовий потік зі 100 тис. гривень на місяць.

Враховуючи всі витрати та доходи від запропонованих методів підвищення прибутковості наведено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 - Прогнозний звіт про фінансові результати ТОВ «Фрозен Трейд», тис. грн.

Стаття	За 2021 рік	За рахунок новітніх технологій	Прогнозне значення
Чистий дохід від реалізації продукції	1808,38	118,3	1926,68
Собівартість реалізованої продукції	1074,4	81,7	1156,1
Валовий прибуток	733,98	36,6	770,58

З таблиці можна зробити висновок, що чистий дохід від реалізації зросте на 118,3 тис. грн., а валовий прибуток – на 36,6 тис. грн. Для підприємства в умовах скорочення реалізації та воєнного стану навіть невеличке зростання доходу від реалізації є позитивною тенденцією.

Висновки до розділу 3

В розділі використано планування на основі складання платіжного календаря, який дозволяє використовувати різні сценарії розвитку, що актуально в умовах нестійкого зовнішнього середовища. Складання платіжного календаря дозволило врахувати зміни зовнішнього середовища та спланувати оптимістичний та песимістичний прогноз грошового потоку ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД».

Запропоновано використання електронних чеків, що призведе до зміни чистого доходу від реалізації зросте на 118,3 тис. грн., а валовий прибуток – на 36,6 тис. грн. Для підприємства в умовах скорочення реалізації та воєнного стану навіть невеличке зростання доходу від реалізації є позитивною тенденцією.

Таким чином, прогнозування допомагає побачити, що буде в майбутньому з готівкою; чи потрібно знімати кошти в перші місяці або вибирати, що робити в другому кварталі. Також важливо, чи може зобов'язання використовувати банківські кредити та кредити від інших підприємств. Грошовий бюджет допоможе оцінити, чи є погашення кредитів і позик реальним. В умовах воєнного стану контроль за грошовим потоком стає вирішальним, оскільки від цього

залежить життєздатність підприємства, тому необхідно займатися плануванням грошового потоку, складати і розробляти плани грошових ресурсів. Все це дозволить контролювати обсяг грошового потоку, виявляти дефіцит або надлишок засобів безпосередньо перед їх виникненням, і дозволить виправляти дії, які здійснюються.

ВИСНОВКИ

У ході написання кваліфікаційної роботи, розглянуто поняття «фінансовий стан» і «фінансове планування», фінансовий стан підприємства, його планування є складним інтегрованим процесом, охоплюючи майже всі складові сучасного фінансового управління. Основною проблемою такого управління є об'єктивне протиріччя двох пов'язаних завдань — підвищення платоспроможності та досягнення необхідної прибутковості. Тому керівництво підприємства повинно покладатися на постійний компроміс, щоб одночасно мінімізувати ризик втрати платоспроможності та ризик втрати прибутку з урахуванням певних стратегічних і тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку підприємства.

Проведений комплексний аналіз дозволяє зробити наступні висновки: Аналізуючи показники фінансової стійкості ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД» можна побачити, що коефіцієнт фінансової незалежності протягом усього аналізованого періоду не був стабільним та не наблизився до нормативу (більше 0,3) , це говорить про те, що підприємство залежить від зовнішніх запозичень. Коефіцієнт фінансової залежності має дуже велике значення та не відповідає нормативу. Він говорить про те, що у 2018 році на 1 гривню власного капіталу припадає 53,78 гривень інвестицій. У 2019 цей показник збільшився до 60,1 , це говорить про збільшення залежності підприємства від інвесторів.. Коефіцієнт маневреності власних джерел був від'ємний протягом усіх чотирьох років, тому можна зазначити, що на підприємстві недостатня гнучкість у використанні власних коштів. Коефіцієнт забезпечення власним також має від'ємне значення, це означає що власні джерела не можуть забезпечити оборотний капітал.

Проаналізувавши усі показники фінансової стійкості можна побачити, що жоден коефіцієнт не відповідає зазначеним нормативам а у структурі формування коштів підприємства недостатньо власного капіталу, а перевага належить залученому капіталу. Співвідношення власного і позикового капіталу

не є оптимальним, тому можна зробити висновок про незадовільний фінансовий стан а також недостатню фінансову стійкість підприємства.

Щодо ліквідності, то після аналізу можна побачити, що коефіцієнт поточної ліквідності протягом трьох аналізованих років є більшим, ніж норматив, а також він у 2021 році дорівнює коефіцієнту швидкої ліквідності. Його перевищення свідчить про те, що грошові кошти і майбутні надходження від поточної діяльності повинні покривати поточні борги підприємства. Коефіцієнт абсолютної ліквідності є критично маленьким, це говорить про нераціональну структуру капіталу на підприємстві. Чистий оборотний капітал на підприємстві є від'ємним, тому можна зазначити, що підприємство не здатне погасити свої короткострокові зобов'язання а також воно нераціонально використовує свої ресурси. Після аналізу видно, що баланс підприємства є неліквідним, тому підприємство майже не здатне погасити як короткострокові, так і довгострокові зобов'язання. Проаналізувавши основні показники, можна дійти до висновку, що підприємство має як сильні сторони, так і слабкі місця, яких можна уникнути у плановому періоді лише за допомогою комплексного планування та управління проблемними показниками.

В розділі використано планування на основі складання платіжного календаря, який дозволяє використовувати різні сценарії розвитку, що актуально в умовах нестійкого зовнішнього середовища. Складання платіжного календаря дозволило врахувати зміни зовнішнього середовища та спланувати оптимістичний та песимістичний прогноз грошового потоку ТОВ «ФРОЗЕН ТРЕЙД».

Таким чином, прогнозування допомагає побачити, що буде в майбутньому з готівкою; чи потрібно знімати кошти в перші місяці або вибирати, що робити в другому кварталі. Також важливо, чи може зобов'язання використовувати банківські кредити та кредити від інших підприємств. Грошовий бюджет допоможе оцінити, чи є погашення кредитів і позик реальним. В умовах воєнного стану контроль за грошовим потоком стає вирішальним, оскільки від цього залежить життєздатність підприємства, тому необхідно займатися плануванням

грошового потоку, складати і розробляти плани грошових ресурсів. Все це дозволить контролювати обсяг грошового потоку, виявляти дефіцит або надлишок засобів безпосередньо перед їх виникненням, і дозволить виправляти дії, які здійснюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютіна М. С. Оцінка фінансової устойчивості і платіжеспособності російських компаній *Фінансовий менеджмент*. - 2016. - № 6. - С. 28-35.
2. Бланк І. А.. *Фінансовий менеджмент: навчальний курс* Изд. 2-е перераб. і доп. - К. : Ника-Центр : Зльга, 2006. - 656 с.
3. Ванієва А. Р. Оцінка ліквідності і платоспроможності підприємства *Формування ринкових відносин в Україні*. -2016. - № 8. - С. 52-62.
4. Галенко О. М. Аналіз показників ліквідності та платоспроможності на підприємствах-банкрутах *Формування ринкових відносин в Україні*. - 2017. - № 6. - С. 47-53
5. Гончаров А. И. Восстановление платежеспособности предприятия: модель оздоровления финансов *Финанси*. -2014. - № 8. - С. 68-70.
6. Грачев А. В. Оцінка платіжеспособності підприємства за період *Фінансовий менеджмент*. - 2018. - № 6. - С. 58-73.
7. Дєєва Н. М. *Фінансовий аналіз: навчальний посібник*; Мін-во освіти і науки України, Дніпропетровська держ. фінансова академія. - К. : ЦУЛ, 2007. - 328 с.
8. *Економічний аналіз: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ; ред. М. Г. Чумаченко*. - 2-е вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2003. - 556 с. –
9. Журавльова Ю. Методичні аспекти оцінки платоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання *Ринок цінних паперів. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку*. - 2015. - № 3. - С. 33-41.
10. Кириченко О. *Фінансовий менеджмент на підприємствах України: принципи забезпечення позитивної динаміки* *Банківська справа*. - 2017. - № 5. - С. 3-18.

11. Кистерева Е. В. Анализ финансовьх коэффициентов - способ восприятия и оптимизации баланса Финансовий менеджмент. - 2018. - № 5. - С. 3 - 15.
12. Ковалев А. И. Анализ финансового состояния предприятия: монография 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Центр зкономики и маркетинга, 1997. -192 с.
13. Ковалев В. В.. Введение в финансовьй менеджмент М. : Финансь и статистика, 2001. - 768 с. –
14. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства К. - 2005. - 400 с.
15. Крамаренко Г. О.. Фінансовий аналіз і планування: навчальний посібник Дніпропетровський ун-т економіки та права. - К. : ЦНЛ, 2003. - 224 с.
16. Крамаренко Г. О.. Фінансовий менеджмент: підручник Дніпропетровський ун-т економіки та права. - К. : ЦНЛ, 2006. - 520 с.
17. Крейнина М. Н. Финансовое состояние предприятия. Методь оценки М. : ДИС, 1997. - 224 с. .
18. Лагун М. І. Методичні аспекти аналізу платоспроможності підприємства [Формування ринкових відносин в Україні. - 2016. - № 2. - С. 53-58.
19. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз підприємств : навчальний посібник Київський національний економічний університет - К. : КНЕУ. - 2004. - 368 с.
20. Лігоненко Л. О.. Управління грошовими коштами торговельного підприємства навчальний посібник; Мін-во освіти і науки України, Київський держ. торговельно-економ. ун-т. - К. : КДТЕУ, 1998. -156 с.
21. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість -основні складові оцінки фінансового стану підприємства Економіка. Фінанси. Право. - 2018. - № 7. - С. 26-30.
22. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних ; Мін-во освіти і науки України. - Вид. 2-ге, перероб.та доп. - К. : ЦНЛ, 2005. - 472 с.

23. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник; Мін-во інформатизації України, Полтавський ун-т споживчої кооперації України. - К. : ЦНЛ, 2007. - 488 с.
24. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. від №14 Правові системи НАУ. - Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0014665-06> -.
25. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : наказ Міністерства фінансів України, ФДМУ від 26.01.2001р. №49/121 Законодавство України. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0121-01> -
26. Постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» N 279 від 06.07.2000
27. Стецюк П.А. Стратегічне планування формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2020. – №1. – С. 98 – 102.
28. Недільська Л.В. Планування обсягів фінансових ресурсів та їх використання підприємствами Л.В. Недільська Вісник Житомирського національного агроекологічного університету 2021. – №2(29), Т.2. – С. 407 – 416.
29. Терещенко О, О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. К.: КНЕУ, 2003. – 485 с
30. Електронні цінники в Україні: компанія Suntown робить революцію в роздрібній торгівлі. Асоціація ритейлерів URL: <https://rau.ua/novyni/elektronnye-tsennyky/>
31. Голодняк Ю. Електронний цінник. Що це? Веб-сайт.URL: <https://www.intech.co.ua/2020/11/03/elektronnii-tsinnik-shcho-tse/>